

મસ્તાવના.

જે પ્રાણીને આત્મબોધ થયો છે તે પ્રાણી પરમાનંદને વિશે મજા હોય. તેને સંસારીક સુખનો અભીલાષ કોઈ કાળ પણ વરતે નહીં; કેમકે તે પ્રાણી, સંસારીક સુખનું અલ્પપણું છે તથા અસ્થીરપણું છે, એમ જાણે છે માટે: જેમ કોઈ સખસ, વિશેષ પ્રકારે વાંછીત સુખને પ્રતીપાદન કરવાને સમર્થ એવો કલ્પવૃક્ષ પામીને લુપ્ત બોજનની પ્રાર્થનાવાળો ન હોય. જે પ્રાણીયો આત્મ જ્ઞાનને વિશે તત્પર છે તે પ્રાણીયો નરકાદીકના દુષ્ઠ પ્રતે કોઈ પ્રકારે પામતા નથી; કેમકે રૂડા મારમનો આવનારો, મધુવાળો પ્રાણી કુવામાં કોઈ પ્રકારે પડતો નથી એ કારણ માટે. વળી જે પ્રાણીને આત્મબોધ થયો છે તે પ્રાણીને બાહ્ય સુખના સંસર્ગને વિશે ઈચ્છા ન થાય; જેમ અમૃતના અરવાળા કરનાર પ્રાણીને ખારપાણી પીવાની રુચી ન થાય તેમ. જે પ્રાણીને આત્મબોધ થયો નથી એટલે પેતાનું સ્વરૂપ જાણ્યું નથી; તે પ્રાણી મનુષ્યના દેહવાળો અને શીઘડાં પુછડાં કરીને રહીને તેણે પશુ પક્ષી અને કેમકે આહાર, નિદ્રા, બપ અને મૃત્યુ, મનુષ્ય તથા પશુને વિશે સદરા છે એ કારણ માટે. વળી જે પ્રાણીને વસ્તુમને કરીને અજ્ઞાન થઈ જાય છે.

નેને સિદ્ધિ ગતી દરે છે અને વળી તે પ્રાણીને પરમાત્મપ-
 જ્ઞાની બદ્ધી ન મળવાથી સંસાર સંબંધી ધન ધાન્યાદી-
 ની સિદ્ધિ હિલ્લેલ પામવાનું કારણ થાય છે એટલે તે પ્રાણી
 સંસારી સુખને વિષે મગ્નપણે રહે છે અને તે પુરુષને
 સંસારી નથી નીરંતર અપુરુષપણે વરતે છે. વળી લ્યાંસુ-
 ધી પ્રાણીને આત્મ સ્વરૂપનો બોધ થયો નથી લ્યાંસુધી
 સંસાર સમુદ્ર તરવો ધણોજ દુલભ છે અને લ્યાંજસુધી મો-
 ક મોક્ષ દુર્લભ વરતે છે—વળી લ્યાંજસુધી કપાય અતીશે
 વિરાગપણે વરતે છે. એ કારણ માટે સર્વોત્તમ આત્મબોધ
 કે એટલે સુધે કર્મની મધ્યે આત્મગાન કરવું તે ઉત્તમ
 કારણ છે અને તે વિના કાર્ય સિદ્ધિ (મોક્ષપ્રાપ્તિ) કોઈકાળ
 ન મળે. તેથી કહે છે કે કારણ વિના કાર્યની ઉત્પત્તિ
 નથી એટલે આત્મજ્ઞાન ન્યાય છે. એ કારણ માટે આત્મ-
 જ્ઞાન મોક્ષ કરતો અને સત્ય એવું કોઈ પણ કારણ
 નથી એટલે કે વસ્તુ યદી સમક્ષિત એજ કારણ છે. એ
 જ્ઞાન મોક્ષ કરતું કારણ બીજું કોઈ નથી—એવું આગ-
 ની વિગત સંજોગમાં છે પણ સમક્ષિત વિના બીજું કોઈ
 કારણ નથી. એ કારણ માટે સમક્ષિત સતેજ
 જ્ઞાન મોક્ષ કરતું એજ નિદ્ધિ થયું.

અનુક્રમણિકા.

ભવાભિનંદી જીવોનાં લક્ષણ	૧
મિથ્યાતના બોલનો વિસ્તાર	૧
એકવીશ પ્રકારનાં મિથ્યાત	૮
માર્ગાનુસારીના ૩૫ બોલ	૨૧
માર્ગાનુસારી પુરોવાની કરણી	૭૧
સંમક્તિના ૬૭ બોલ	૭૩
પાંચકારણ (સમવાય)... ..	૧૮૩
ત્રણ પ્રકારનાં ચેરાશ્વઃ—	
૧ દુઃખગર્ભિત	૧૮૧
૨ મોદગર્ભિત	૧૮૨
૩ શાન્તગર્ભિત	૨૦૨
મિથ્યાતી પુરોવાને જોળખવાનાં તારણ ...	૧૮૦
પાંચપ્રકારનાં અનુષ્ઠાનઃ—	
૧ વિષ અનુષ્ઠાન	૨૧૦
૨ મરણ અનુષ્ઠાન	૨૧૧
૩ અન્ન-અન્ન અનુષ્ઠાન અને તેનાં બોલ	
તથા એકસદનું તારણ	૨૨૮
૪ તદ્દરેજ અનુષ્ઠાન	૨૨૯
૫ અમૃત અનુષ્ઠાન	૨૩૧
ત્રીસ મહાબોધકીય તથા	૨૪૬
પાંચારશ્વઃ વિવર	

ત્રણ પ્રકારના આત્મા:—

૧ બહિર્આત્મા	...	...	...	...	૨૫૩
૨ અંતર્આત્મા	...	...	...	...	૨૫૫
૩ પરમાત્મા	...	...	...	...	૨૫૮

દેવ, ગુરુ, અને ધર્મના સ્વરૂપની ચોક્કસગી:—

૧ દેવ ઓળખવાની...	...	...	...	...	૨૫૯
૨ ગુરુ ઓળખવાની...	...	...	...	...	૨૬૨
૩ ધર્મ ઓળખવાની...	...	...	...	...	૨૬૭
સત્ત્વ પ્રકારનાં મરણ	...	...	...	...	૨૭૨
અષ્ટભંગીનું સ્વરૂપ	...	...	...	...	૨૮૫
ધર્મિ પુરુષોનાં લક્ષણ	...	...	...	...	૨૯૦
ધર્મ માહાવૃત્તનું સ્વરૂપ...	...	...	...	...	૨૯૬
અવસ્થાઓ ઓળખવાની ચોક્કસગી અને તેજ ચોક્કસગીના પ્રથમ ભાગાને વિષે સુ પચખાણુ તથા દુષ્કચખાણુ સંબંધી પૃચ્છા	...	...	...	...	૩૨૬
મનુષ્યોનાં વિવિધ વૃત્ત અને તેમાં મુનીને વી-વિસ્વાનીત્યા અને શ્રાવકને સવા વિસ્વાનીત્યા સ્વરૂપ	...	...	...	...	૩૫૬
મનુષ્યોનાં સ્વરૂપ અને તેમાં બાવનિદેશના વિવિધ સહિત પ્રતીમાનું સ્થાપન કરવું	...	...	...	...	૩૬૭
વિવિધ...	...	...	...	...	૨૮૨

विविधबोल रत्नाकर.

भाग १ लो.

नवाजिनंदी जीवोतां लक्षण.

- १ व्यासस्मृत्युक्तं श्रीमद्भगवत्पुत्रस्य
- २ श्रीमद्भगवत्पुत्रस्य श्रीमद्भगवत्पुत्रस्य
- ३ श्रीमद्भगवत्पुत्रस्य श्रीमद्भगवत्पुत्रस्य
- ४ श्रीमद्भगवत्पुत्रस्य श्रीमद्भगवत्पुत्रस्य
- ५ श्रीमद्भगवत्पुत्रस्य श्रीमद्भगवत्पुत्रस्य
- ६ श्रीमद्भगवत्पुत्रस्य श्रीमद्भगवत्पुत्रस्य
- ७ श्रीमद्भगवत्पुत्रस्य श्रीमद्भगवत्पुत्रस्य
- ८ श्रीमद्भगवत्पुत्रस्य श्रीमद्भगवत्पुत्रस्य
- ९ श्रीमद्भगवत्पुत्रस्य श्रीमद्भगवत्पुत्रस्य
- १० श्रीमद्भगवत्पुत्रस्य श्रीमद्भगवत्पुत्रस्य

ધર્મકરણિ કરિશ તો લોકમાં પૂજનિ-
ક થઈશ એહવો અભિપ્રાય રાખે, તે
ભવાભિનંદી કહીયે.

ઉપધી એટલે વસ્ત્રપાત્રાદિકને અર્થે
ધર્મકરણી કરે, તે ભવાભિનંદી કહીયે.
રિદ્ધિગારવ એટલે શ્રાવક પોતાના
કરવાને અર્થે એટલે જો હું ધર્મકર-
ણી કરિશ તો આ શ્રાવક માહારા
થશે અને તેમનાથી મારું ગુજરાણ
થશે એવી બુદ્ધીયે કરીને ધર્મકરણી
કરે, તે ભવાભિનંદી કહીયે.

પ ક્ષુદ્ર એટલે અગંભિર હોય, એટલે
પારકાં છીદ્ર ખોલતો ફરે અને લોકો-
ના કિંચિત અવગુણ દેખી લોકોની
આગળ વિશેષપણે કહેતો ફરે અને
પોતાના અવગુણ ઢાંકે અને પોતાના

ગુણનો ઉત્કર્ષ કરે એટલે દરેક રીતે
પોતાનો ગુણ પ્રગટ થાય એમ લો.

કોની આગળ બોલે; તે ભવાનિઃ

૬ લોભને વિશે એટલે પુદ્ગલભાવને

વિશે એટલે ધન, ધાન્ય, ધન્ય, ધન્ય,

જસ, કીરતિ મેળવવાને વિશે નામ

૭ એટલે લીન એટલે આસપ્ત તે

ભવાનિતંદી કરીમે.

૮ લીન એટલે પુદ્ગલભાવના વિનિષે

કરીને માંડ, આપે આગળની આગળી

ચિંતા કરે કે દાણ દાણ નુકસાન

કરે અને એક નુકસાન કરીને બીજા

દાણ કરે અને કીરતિ કરે અને નામ

કરે એવી ચિંતા કરે અને આસપ્ત

કરે અને કીરતિ કરે અને ભવાનિતંદી

કરીમે.

ધર્મકરણી કરિશ તો લોકમાં પૂજનિ-
ક થઈશ એહવો અભિપ્રાય રાખે, તે
ભવાભિનંદી કહીયે.

૩ ઉપધી એટલે વસ્ત્રપાત્રાદિકને અર્થે
ધર્મકરણી કરે, તે ભવાભિનંદી કહીયે.

૪ રિદ્ધિગારવ એટલે શ્રાવક પોતાના
કરવાને અર્થે એટલે જો હું ધર્મકર-
ણી કરિશ તો આ શ્રાવક માહારા
થશે અને તેમનાથી મારું ગુજરાણ
થશે એવી બુદ્ધીયે કરીને ધર્મકરણી
કરે, તે ભવાભિનંદી કહીયે.

૫ ક્ષુદ્ર એટલે અગંભિર હોય, એટલે
પારકાં છીદ્ર ખોલતો ફરે અને લોકો
ના કિંચિત અવગુણ દેખી લોકોની
આગળ વિશેષપણે કહેતો ફરે અને
પોતાના અવગુણ ઢાંકે અને પોતાના

ગુણનો ઉત્કર્ષ કરે એટલે હરેક રીતે
 પોતાનો ગુણ પ્રગટ થાય એમ લો-
 ડાની આગળ બોલે; તે ભવાનિ
 ૬ લોભને વિશે એટલે પુદ્ગલભાવને
 વિશે એટલે ધન, ધાન્ય, વસ્ત્ર, પાત્ર,
 જસ, કીરતિ મેળવવાને વિશે તન્મ
 ૨ એટલે લીન એટલે આસક્ત, તે
 ભવાનિનાંદી કરીયે.

૭ દીન એટલે પુદ્ગલભાવના વિરોધે
 કરીને રાંક, એટલે આમામીમાળની
 ચિંતા કરે કે દાગ દાગ હું છું આ
 હજી અને હવે હું કેમ કરીશ, હવે મા
 દારા કુટુંબનો નિગાહ કેન આવ
 રો એવી ચિંતા કરે જનુઆનના
 રૂપનો રાંક વીસાર કરે મરી તે
 ભવાનિનાંદી કરીયે

મન મોહનજનજ મિઠીમિઠી તાહ-
રીવાણ. ૧

અર્થ:—(લોભી) એટલે સર્વની પાસે ભાગે
કરે, તથા કૃપણ એટલે પોતાની પાસે છ
વસ્તુ હોય તો પણ પોતે ભોગવી શકે ન
તથા બીજાને પણ આપી શકે નહીં અને
જ પ્રકૃતીવાળો હોય તથા (દયામણ) એ
સર્વનું અકલ્યાણ વાંછે તથા (માયિ) એટલે
કામમાં કપટ કરે તથા (મચ્છર) એટલે પ
દુખી દુખીને મુખી થાય તથા મુખી દુખ
દુખી થાય તથા (ભય) એટલે સંસારને
પાંચ કંદિઓનાં વિષય મુખ ભોગવવામાં
નહીં હોય અને સંસાર થકી વિરક્તભા
વેઈ દુઃખો પામી ભાવે નહીં અને (ભયભર
એટલે નિરંતર સર્વ લોકથી ભય પામતો
અને (અજ્ઞાન) એટલે અજ્ઞાની એટલે તા
ભય કરીને ભૂલિત એટલે ધર્મ અધર્મનું
જોડાણ જાણતો નથી; એ આઠ દોષ
જોડાણે ધર્મ અધર્મ નથી ત્યાંમુઠી તે પ્રાણ
જોડાણે જાણતો નથી તે તે અવધારમાં

મન મોહનજનજ મિડીમિડી તાહ-
રીવાણ. ૧

અર્થ:—(લોભી) એટલે સર્વની પાસે માગતો
ફરે, તથા કૃપણ એટલે પોતાની પાસે હતી
વસ્તુ હોય તો પણ પોતે ભોગવી શકે નહી
તથા બીજને પણ આપી શકે નહી અને કુ-
ચ્છ પ્રકૃતિવાળો હોય તથા (દયામણ) એટલે
સર્વકુલ અકલ્યાણ વાંછે તથા (માયિ) એટલે સર્વ
કામમાં કપટ કરે તથા (મચ્છર) એટલે પરને
કુખી કુખીને કુખી થાય તથા કુખી રૂખીને
કુખી થાય તથા (ભવ) એટલે સંસારને નિર્મ
પાંચ ઇન્દ્રિયાનાં વિવિધ કુખ ભોગવવામાં આ-
નંદી હોય અને સંસાર મકી વિરાગભાગના
કોઈ જહાઝા પણ ભાવે નહી અને (ભવભર્યા)
એટલે નિરંતર સર્વ લોભી ભવ પામના કહે
અને (અજાણ) એટલે અજાની એટલે તાનિ-
બોધ કરીને રૂઢિત એટલે ધર્મ અવેર્મન કરના
કાંઈ પણ જાણના નથી; એ અજાણ કહેવામાં
કુખી લેતે રજ્યા નહી ત્યાંમરો તે કોઈ જે
ધર્મના પ્રારંભ કરે તે એ અજાણના નથી.

મહારાજે ભાષીત જે અર્થ તે થકી
અવળી પ્રરૂપણા કરવી તે પ્રરૂપણા
મિથ્યાત કહીએ.

૨ પ્રવર્તન મિથ્યાત:—લૌકીક તથા લો-
કોત્તર મિથ્યાતની કરણી કરવી તે
પ્રવર્ત મિથ્યાત કહીએ.

૩ પરિણામ મિથ્યાત:—મનમાં એટલે
પરિણામમાં જુઠો હઠવાદ રાખે અને
કેવળી મહારાજે પ્રરૂપ્યા એહવા નવ
તત્વના અર્થ યથાર્થ સદહે નહી તે
પરિણામ મિથ્યાત કહીએ.

૪ પ્રદેશ મિથ્યાત:—સત્તાગતને વિશે
રહેલી એહવોજે મોહની કર્મની સાત
પ્રકૃતી તે પ્રદેશ મિથ્યાત કહીએ.

એ પ્રકારે ચાર પ્રકારનાં મિથ્યાત શુદ્ધ પ્ર-
રૂપક જ્ઞાનાદીક ગુણે સહીત એહવા ગુરૂ મા-

મહારાજે ભાખીત જે અર્થ તે થયી
અવળો પ્રપણા કરવી તે પ્રપણા
મિથ્યાત કહીએ.

૨ પ્રવર્તન મિથ્યાત:—કોઈક તમા કો-
કોતર મિથ્યાતની કરજી કરવી તે
પ્રવર્ત મિથ્યાત કહીએ.

૩ પરિણામ મિથ્યાત:—અનમાં ક્યાં તે
પરિણામમાં ક્યો? હકાક સામે ક્યાં
કેવળી માદારાજે પ્રપણા મિથ્યાત
તત્વના સ્વયં મમાયે મળે નહીં તે
પરિણામ મિથ્યાત કહીએ.

૪ પ્રેમ મિથ્યાત:—પ્રેમના વાત નહીં
નહેલી પ્રેમનો જે જે કાંઈ પ્રેમના વાત
મરૂતી તે કોઈ મિથ્યાત કહીએ.

૫ પ્રેમ મિથ્યાત:—પ્રેમના વાત નહીં
નહેલી પ્રેમનો જે જે કાંઈ પ્રેમના વાત

૬ પ્રેમ મિથ્યાત:—પ્રેમના વાત નહીં
નહેલી પ્રેમનો જે જે કાંઈ પ્રેમના વાત

કીત સહીત સંવરભાવનું સેવન કર-
 રવું તેને ઉન્માર્ગ કહેવો તે મિથ્યાત.
 ૪ ઉન્માર્ગને વિષે માર્ગ સંજ્ઞા—ઉન્-
 માર્ગ એટલે કુદ્દેવ, કુગુર, કુધર્મનું
 સેવન કરવું તેને જે માર્ગ કહેવો તે
 મિથ્યાત.

૫ સાધુને વિષે અસાધુ સંજ્ઞા—સત્તાવી-
 સ ગુણે કરી બીરાજમાન તરણતા-
 રણ કાષ્ઠના નાવ સમાન શુદ્ધ ધર્મ-
 ના પ્રરૂપક એહવા જે સાધુ તેને અ-
 સાધુ કહેવા તે મિથ્યાત.

૬ અસાધુને વિષે સાધુ સંજ્ઞા—આરં-
 ભ, પરીગ્રહ વિષય કપાયનો ભરેલો
 એહવા અને લોભને વિષે આશકત
 એહવા અને ખોટી શ્રદ્ધાન કરાવ-
 નો એહવા લોભના નાવસમાન એ-

श्रीत सदीत संवत्सायतुं तेजः ।
 रघुं तेने छिन्मार्ग उद्देवो न भिषात
 ४ छिन्मार्गते विषे मर्ग संवत्सायतुं
 मर्ग येरुले इरेरु इरेरु इरेरु
 सेवत इरेरु तेने ते मर्ग संवत्सायतुं
 भिषात.

५२. १०१. १०२. १०३.

ઉપગારી, પરમ પૂજ્ય, સમસ્ત જા-
 હાર દોષે કરીને રહીત ઓદ્યા, તેની
 સ્થાપના મૂર્તિ તેની આગળ ઈશ્વરો-
 ક તથા પરલોકના પૂજ્યસીદ મુખની
 ઇચ્છાએ કરીને માનતા માંને કે જા
 મહાર કાંમ થશે તો મોદાટી પૂજ્ય
 રચાવીશ, છત્ર ચડાવીશ, કેસર ચ-
 ડાવીશ, સારા ચંદરવા બાંધીશ, એ-
 મ અનેક પ્રકારે શ્રીવીતરાગ દેવની
 પાસે માગવું તે જુક્ત નથી. જોહને
 પોતાના કરમના ઉદ્યની પરતીત ના
 હોય તે ભૂલા ભમે છે પણ પૂન્યના ઉ-
 દ્યવિના કાંઈ થતું નથી. ફોગટ નીર-
 જન દેવની પાસે પૂજ્યલની આશા-
 એ કરીને માગવું તે લોકોતરદેવગ-
 ત મિથ્યાત કહીએ.

યા તેનો સત્કાર કરવો તે લોકોમાં
 ગુરુગત મિથ્યાત કહીએ; વાળી બુદ્ધિ
 સાધુ જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર સહીત બ-
 લા આચારવંત એહવા મુનીરાજ
 મહારાજને ઇંદ્રીઓનાં સુખની વાં-
 ળાએ કરીને વાંદવા પુજવા એટલે
 જે આહવા માહાતપસ્વી મુનીરા-
 જની સેવા પૂજા કરીશું તે આપણાં
 હૈયાં છોકરાં સાજાં તાજાં રહેશે અને
 ઘણું ધન મળશે અને શરીરે સુખી
 રહીશું અને લોકમાં માન પાંખીશું
 અને પરલોકમાં દેવતાદીકની રીદ્ધિ
 પાંખીશું એહવી બુદ્ધિએ કરી-
 ને વંદન, પૂજન કરવું તથા આ-
 હારપાણી આપવું; તે લોકોત્તરગુરુ-
 ગત મિથ્યાત કહીએ એ બેનો એક

થા તેનો સત્કાર કરવો તે લોકોત્તર
 ગુરુગત મિથ્યાત કહીએ; વળી શુદ્ધ
 સાધુ જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર સહીત ભ-
 લા આચારવંત એહવા મુનીરાજ
 મહારાજને ઇંદ્રીઓનાં સુખની વાં-
 ળાએ કરીને વાંદવા પુત્રના ચંદ્રશે-
 ન આહવા માહાતપરની મુનીરા-
 જની સેવા પૂજ કરીશું તે આપણાં
 હૈયાં હોકરાં સાજાં તાજાં રહેશે અને
 ધણું ધન મળશે અને શરીર મજબૂત
 રહીશું અને લોકમાં માન પામીશું
 અને પરલોકમાં દેવતાદોહની લીલ
 પામીશું એવો શુદ્ધિને કરી
 ને વાંદન, પૂજન કરવું જરૂર છે
 હારણકી એવકો ને સુખેન મળે
 ગત મિથ્યાત કરીએ એ વિનય કરે

દેવ, શુદ્ધ ગુરુ તથા શુદ્ધ ધર્મની નીચી
 વ્યવહાર બે પ્રકારે અબર પડી હોય
 તે પુરુશની કૃપા થકી લોકીક તથા
 લોકોતર મારગની તથા જીવ અજીવ-
 નો સાપેક્ષપણે બોધ થયો હોય તે
 પુરુશની પ્રસંશા કરે નહી તે સ્વા-
 મિદ્રોહ; તેમનો સાહાજ કરે નહી તે
 પણ સ્વામિદ્રોહ-પાછળ તેના અવર્ણ-
 વાદ બોલે તે પણ સ્વામિદ્રોહ-તે પુ-
 રુશની આજ્ઞા ઓળંધન કરવી તે
 પણ સ્વામિદ્રોહ જાણવો તે સ્વામિ-
 દ્રોહ કરવા થકી સમકીત આંબુ
 હોય તો પણ જતું રહે તો નવીન તો
 ક્યાંયી આવે. એ રીતે દ્રવ્ય ભાવ
 બે પ્રકારે સ્વામિદ્રોહ કહીએ.
 ૧ મિત્રદ્રોહ:—જે પુરુષ માંહોમાંહી ક-

દેવ, શુદ્ધ ગુરુ તથા શુદ્ધ ધર્મની નીચે
 વ્યવહાર બે પ્રકારે ખબર પડી હોય
 તે પુરુશની કૃપા થકી લોકીક તથા
 લોકોતર મારગની તથા જીવ અજીવ-
 નો સાચેક્ષપણે બોધ થયો હોય તે
 પુરુશની પ્રસંશા કરે નહીં તે સ્વા-
 મિદ્રોહ; તેમનો સાહજ કરે નહીં તે
 પણ સ્વામિદ્રોહ-પાછળ તેના અવર્ણ-
 વાદ બોલે તે પણ સ્વામિદ્રોહ-તે પુ-
 રુશની આજ્ઞા ઓળંધન કરવી તે
 પણ સ્વામિદ્રોહ જાણવો તે સ્વામિ-
 દ્રોહ કરવા થકી સમકીન આગ્રહ
 હોય તો પણ જાતું રહે તો નવીન તો
 ક્યાંથી આવે. એ રીતે દ્રવ્ય જાત
 બે પ્રકારે સ્વામિદ્રોહ કહીએ.
 મિત્રદ્રોહ:—જે પુરુષ મિત્રોનાં કી

થા પેટી ઉઘાડીને તથા તાવુ નાટીને
 તથા ધણીના કઢા વિના છાની વ-
 સ્તુ લેવી તથા કાઠની વિસરી ગયેલી
 વસ્તુ લેવી તથા કાઠ ચોરીને લાવેલી
 જણસ થોડી કિમતથી આવતી જન-
 ણીને લેવી ઇત્યાદી સર્વ ચોરી કહીયે.

પ થાપણ ઓળવવી તે:—કાઠ પુરૂષ
 કાઠ પુરૂષને ઘેર કાંઈ જમે મૂકી ગ-
 યો તેને જુહું બોલીને પાછી આપે
 નહી તથા તેના પુત્રાદિકને વાંકો જ-
 વાપ દે ઇત્યાદિ સર્વ થાપણ ઓળ-
 વવી કહીયે.

એ ઉપર લખ્યા સર્વ બોલ વર્જિત
 વેપાર કરવો તથા પોતાના કુલને
 જોમ લાંછન ન લાગે તેમ વેપાર ક-
 રવો તથા પંક્તર કર્મદાન ટાળીને

થા પેટી ઉઘાડીને તથા તાડુ તોડીને
તથા ઘણીના કઢા વિના છાની વ-
સ્તુ લેવી તથા ડાઘની વિસરી ગમેલી
વસ્તુ લેવી તથા ડાઘ ચોરીને ક્ષાવેલી
જથુસ થોડી કિમ્તથી આવતી જં
ણીને લેવી ઇત્યાદી સર્વ ચોરી કરીએ.

૫ થાપણુ ઝાળવવો તે:- ડાઘ પુરખ
ડાઘ પુરખને ઘેર કાંઈ જામે મૂકી મ
થો તેને જુદું બોલીને પાછી ગાળે
નહી તથા તેના પુત્રાદિકને પાંડા જ
વાપ દે ઇત્યાદિ મર્ચ માલગુ ઝાળવ
વવી કહીએ.

એ ઉપર સજ્જન મર્ચ લોક જાણે
વેપાર કરેલા તથા કિનારા કુપા
જેમ હાંથ ન જ દે તેને દેવા
રૂઝો તથા રૂઝો કરેલા તથા રૂઝો

દુળ કહીયે અને શીલ તે * * * મન
 તથા માંસ તથા મિથ્યાત તથા અગ્નિ
 ભોજન ઇત્યાદિકનો ત્યાગ કરવે ક-
 રિને જે સાર આચારણ કરવું તેને
 શીલ કહીયે એવી રીતે * * * દુળ
 અને શીળ તેણે કરિને સરખા એ-
 ટલે બરોબરીયા એહવા જે પરગોત્રી
 તેમની સાથે વિવાહ કરનાર તેનું કા-
 રણ એછે જે જેથી શુદ્ધ સ્ત્રીનો લાભ
 થાય છે એટલે શીલ સમકિતવાળી
 સ્ત્રીનો લાભ થાય, તથા જેથી પુરુષ-
 ના ચિતને નિવૃત્તી થાય એટલે ધર્મ-
 ધ્યાન સુખે થાય તથા સારી પ્રજાની
 પ્રાપ્તિ થાય તથા દેવ, તથા અતિથિ
 તથા બંધુજન તથા સમકિતવંત પ્રા-
 પ્તિ, તે સર્વનો સત્કાર થાય ઇત્યાદિ.

દુળ કહીયે અને શીલ તે x x મધ
 તથા માંસ તથા મિથ્યાત તથા રાત્રિ
 ભોજન ઇત્યાદિકનો ત્યાગ કરવે ક-
 રિને જે સાર આચારણ કરવું તેને
 શીલ કહીયે એવી રીતે x x x દુળ
 અને શીળ તેણે કરિને સરખા એ-
 ટલે બરોબરીયા એહવા જે પરગોત્રી
 તેમની સાથે વિવાહ કરનાર તેનું કા-
 રણ એછે જે જેથી શુદ્ધ સ્ત્રીનો લાભ
 થાય છે એટલે શીલ સમકિતવાળી
 સ્ત્રીનો લાભ થાય, તથા જેથી પુરુષ
 ના ચિતને નિવૃત્તી થાય એટલે પત્ન-
 ધ્યાન સુખે થાય તથા સારી પ્રજાની
 પ્રાપ્તિ થાય તથા દેવ, તથા અનિષિ
 તથા બંધુજન તથા સમકિતવાળા પ્રા-
 પ્તિ, તે સર્વનો સંકાર થાય એવું છે.

ણુવાળા પુરૂષો તે × × × × × ×
 જેમની પ્રવૃત્તિ આ લોકમાં તથા પ-
 રલોકમાં હિતકારી થાય છે. × ×
 તેવા પુરૂષોમાં આ પ્રકારનાં લક્ષણ
 હોય છે. જે લક્ષણ ઓળખીને તેવા
 પુરૂષોનો સંગ કરવો × × × ગર્વ
 એટલે અહંકાર ન કરતો હોય તથા
 પારકી નિંદા ન કરતો હોય તથા ક-
 ઠાર એટલે આકર્ષ વચન ન બોલતો
 હોય તથા કોઈ અજ્ઞાની પુરૂષ અ-
 પ્રીતિ ઉપજાવે એહવું વચન બોલે
 તોપણ પોતે ક્રોધ ન કરે તથા પોતે
 દોષમાં આવે નહીં ને પારકા દોષને
 દોષે પણ તેના દોષ પ્રગટ કરીને ક-
 ઠાર ન કરે. એ સારા પુરૂષોનાં લ-
 ક્ષણ શાસ્ત્રમાં કહ્યાં છે તેવા પુરૂષો

છુવાળા પુરુષો તે x x x x x x
 જેમની પ્રવૃત્તિ આ લોકમાં તથા પ-
 રલોકમાં હિતકારી થાય છે. x x
 તેવા પુરુષોમાં આ પ્રકારનાં લક્ષણ
 હોય છે. જે લક્ષણ ઓળખીને તેવા
 પુરુષોનો સંબંધ કરવો x x x મર્મ
 એટલે અદંકાર ન કરતાં દોષનળા
 પારકી નિંદા ન કરતાં દોષનળા ૧-
 દોર એટલે આકર પગલ ન લેવાનો
 દોષ તમા ડોર અલગની પુષ્ટિ ન
 પ્રાપ્તિ કેપજનને નેરુકું કમલ નિ ૧
 નોપણ પૂરતે કંઈ ન હોય તમા ૧
 દોષમાં એ કેમકે તે પદ્ધતિ કેમકે
 દોરે કમલ તેમજ કે પદ્ધતિ કેમકે
 કેમકે ને કે કેમકે કેમકે કેમકે
 કેમકે કેમકે કેમકે કેમકે કેમકે

ન કરતો; એટલે જેમ વાણીઆની
 જાતીને ખેતી કરવી તદી તથા આ-
 હણ જાતિને મદિરાપાન નિંદિત છે
 એ પ્રકારે જે પોતાની જાતિમાં નિં-
 દિત હોય તથા પોતાના દેશમાં નિં-
 દિત હોય તથા પોતાના કુલમાં જે
 નિંદિત હોય તેવાં કામનું આચરણ
 ન કરતો; તેનું કારણ જે × × ×
 નિંદિત કામના કરનાર પુરૂષે જે કો-
 ઈધર્મ સંબંધિ સારું કામ કર્યું હોય
 તો તેની પણ લોક નિંદા કરે માટે
 દેશ, જાતિ, કુળને જોગ્ય કામ કરતો.
 પોતાને દ્રવ્યની પ્રાપ્તિ જેવી થતી
 હોય તે પ્રમાણે ખરચ રાખતો. × ×
 એટલે પોતાને પોષણ કરવા જોગ્ય
 એકવા જે માતાપિતા તથા સ્ત્રી ત-

ન કરતો; એટલે જેમ વાણીઆની
 જાતીને ખેતી કરવી નહી તથા પ્લા-
 સ્ત્રાજી જાતિને મદિરાપાન નિંદિત છે
 એ પ્રકારે જે પોતાની જાતિમાં નિં-
 દિત હોય તથા પોતાના દેશમાં નિં-
 દિત હોય તથા પોતાના કુલમાં જે
 નિંદિત હોય તેવાં કામનું આચરણ
 ન કરતો; તેનું ચારણ જે નિંદિત કામના કરનાર પુરુષ તે કો-
 ણધર્મ સંબંધિ મારું કામ કરી દેવા
 ના તેની પાસે તેણે નિંદિત કરે માટે
 દેશ, જાતિ, કુલને સંબંધ કરવા કરે મા-
 ણ પોતાને દુષ્ટતાથી બચે તેથી તેણે
 દેવાય તે સંબંધિ જાતિ, કુલ, દેશ
 એટલે જે નિંદિત કામ કરે તેણે
 તેમજ તેને સંબંધિ કરે તેણે

ગ્રહણ એટલે શાસ્ત્રના અર્થનું ગ્રહ-
 ã કરવું, ૪ ધારણ એટલે જે શાસ્ત્ર
 નો અર્થ ગ્રહણ કર્યા તેને વિસરી
 ન જવો, ૫ ઉહ એટલે પોતે જાણ્યા
 એવો જે શાસ્ત્રનો અર્થ તેનું અવ-
 લંબન કરિને તે પ્રકારના ખીજ અ-
 ર્થનો તર્ક કરવો, ૬ અપોહ એટલે
 યુક્તિ બુક્તિવતે વિરૂદ્ધ એહવા હિ-
 સાદિક અર્થ તે થકી પાછું વળવું એ-
 ટલે તેનો ત્યાગ કરિને વિરોધ ન આ-
 વે એવા અર્થનું ગ્રહણ કરવાપણું
 અથવા, ઉહ તે સામાન્ય જ્ઞાન કહી-
 યે ને અપોહ તે વિશેષ જ્ઞાન કહીયે,
 ૭ અર્થવિજ્ઞાન એટલે ઉહાપોહ કરિને
 મોહનો ત્યાગ કરવો તથા સંદેહનો
 ત્યાગ કરવો તથા વિપરીતપણાનો

ગ્રહણ એટલે-શાસ્ત્રના અર્થનું ગ્રહ-
 ã કરવું, ૪ ધારણ એટલે-જે શાસ્ત્ર-
 નો અર્થ ગ્રહણ કર્યો તેને વિરાગી
 ન જવો, ૫ ઉદ્ધ એટલે જેને જાણે
 એવો જે શાસ્ત્રનો અર્થ તેનું અર્થ
 લાંબન કરીને તે પ્રકારના જોઈ જાય
 થયે તો તરફ કરવો, ૬ અર્થે-૬ એવો જે
 મુક્તિ મુક્તિવને વિગત એટલે-૬
 સારિ-૬ અર્થને મારી-૬ અર્થને-૬
 રહે તેનો જ્ઞાન કરીને-૬ અર્થને-૬
 જે એવા અર્થનું-૬ અર્થને-૬

ભગુણની રક્ષા કરીને જ્ઞાનાદીક
 ગુણની વૃદ્ધિ કરવી તથા કર્મબંધ-
 નના કારણની પરીણતી નિવારણ
 કરીને પોતાના સ્વરૂપના ગુણને પ્ર-
 ગટપણે કરવા. જે ગુણ પ્રગટ થાય
 તે ગુણ રાખવો એટલે સમ્યગ જ્ઞા-
 ને કરી મિથ્યાત્વ ટાળી પોતાના
 જીવને નિરમળ કરવો તે સ્વદયા
 કહીયે. પરદયા તે પર જીવને આપ-
 ã જીવ સરખો જાણીને અહંકારા-
 દીક રહીત તેની રક્ષા કરવી તે પ-
 રદયા કહીએ. વસી દયા એવું ના-
 મ સર્વ મતવાલાને પ્રીય છે, પરં-
 તુ તેનું સ્વરૂપ તે સમ્યગ પ્રકારે
 જાણતા નથી; માટે ઉપર પ્રમાણે
 દયાનું સ્વરૂપ સમજે તેને દયાળુ

તમગુણની રક્ષા કરીને જ્ઞાનાદીક
 ગુણની વૃદ્ધિ કરવી તથા કર્મબંધન
 નના કારણની પરીણતી નિવારણ
 કરીને પોતાના સ્વરૂપના ગુણને પ્ર-
 ગટપણે કરવા. તે ગુણ પ્રગટ થાય
 તે ગુણ રાખવો એટલે સમ્યગ જ્ઞા-
 ને કરી મિથ્યાત્વ ટાળી પોતાના
 હવને નિરમળ કરવો તે સ્વદયા
 કહીયે. પરદયા તે પર હવને આપ
 બા હવ સરખો જાતીને અલંકાર
 દીક રદીત તેની રક્ષા કરવી તે પ
 રદયા કહીયે. વધી દયા એવું ના
 મ સર્વ મનવાલાને પ્રાપ્ત છે, પણ
 તુ તેનું સ્વરૂપ તે મનના મહત્તે
 બાહ્યતા નથી; મને તે દયા મનાવું
 દયાનું સ્વરૂપ તે મનને તેને કરવા

ભગુણની રક્ષા કરીને જ્ઞાનાદીક
 ગુણની વૃદ્ધિ કરવી તથા કર્મબંધ
 નના કારણની પરીણતી નિવારણ
 કરીને પોતાના સ્વરૂપના ગુણને પ્ર
 ગટપણે કરવા. જે ગુણ પ્રગટ થા
 તે ગુણ રાખવો એટલે સમ્યગ જ્ઞા
 ને કરી મિથ્યાત્વ ટાળી પોતા
 જીવને નિરમળ કરવો તે સ્વદ
 કહીયે. પરદયા તે પર જીવને આ
 ણા જીવ સરખો જાણીને અહંકાર
 દીક રહીત તેની રક્ષા કરવી તે
 રદયા કહીએ. વલી દયા એવું
 મ સર્વ મતવાલાને પ્રીય છે, પ
 તુ તેનું સ્વરૂપ તે સમ્યગ પ્ર
 જાણતા નથી; માટે ઉપર પ્રમ
 દ્યાનું સ્વરૂપ સમજે તેને દય

ભગુણની રક્ષા કરીને જ્ઞાનાદીક
 ગુણની વૃદ્ધિ કરવી તથા કર્મબંધન
 નના કારણની પરીણતી નિવારણ
 કરીને પોતાના સ્વરૂપના ગુણને પ્ર-
 ગટપણે કરવા. જે ગુણ પ્રગટ થાય
 તે ગુણ રાખવો એટલે સમ્યગ જ્ઞા-
 ને કરી મિથ્યાત્વ ટાળી પોતાના
 જીવને નિરમળ કરવો તે સ્વદયા
 કહીયે. પરદયા તે પર જીવને આપ-
 ã જીવ સરખો જાણીને અહંકારા-
 દીક રહીત તેની રક્ષા કરવી તે પ-
 રદયા કહીએ. વલી દયા એવું ના-
 મ સર્વ મતવાલાને પ્રીય છે, પરં-
 તુ તેનું સ્વરૂપ તે સમ્યગ પ્રકારે
 જાણતા નથી; માટે ઉપર પ્રમાણે
 દયાનું સ્વરૂપ સમજે તેને દયાળુ

ભગુણની રક્ષા કરીને જ્ઞાનાહી
 ગુણની વૃદ્ધિ કરવી તથા કર્મબંધ
 નના કારણની પરીણતી નિવારણ
 કરીને ધૈતાના સ્વરૂપના ગુણને પ્ર
 અપણે કરવા. જે ગુણ પ્રમાણ થાય
 તે ગુણ લાખવો. એટલે મનુષ્ય માન
 ને કહી ભિન્ન ભિન્ન માત્રો પામવા
 હવેને નિમ્નમાં જોઈ ને સમજા
 કરીએ. ૧૬૬૨ થી ૧૬૬૪ સુધી ભગવાન
 ૧૬૬૧ થી ૧૬૬૨ સુધી ભગવાન ૧૬૬૩ થી ૧૬૬૪
 ૧૬૬૫ થી ૧૬૬૬ સુધી ભગવાન ૧૬૬૭ થી ૧૬૬૮
 ૧૬૬૯ થી ૧૬૭૦ સુધી ભગવાન ૧૬૭૧ થી ૧૬૭૨
 ૧૬૭૩ થી ૧૬૭૪ સુધી ભગવાન ૧૬૭૫ થી ૧૬૭૬
 ૧૬૭૭ થી ૧૬૭૮ સુધી ભગવાન ૧૬૭૯ થી ૧૬૮૦
 ૧૬૮૧ થી ૧૬૮૨ સુધી ભગવાન ૧૬૮૩ થી ૧૬૮૪
 ૧૬૮૫ થી ૧૬૮૬ સુધી ભગવાન ૧૬૮૭ થી ૧૬૮૮
 ૧૬૮૯ થી ૧૬૯૦ સુધી ભગવાન ૧૬૯૧ થી ૧૬૯૨
 ૧૬૯૩ થી ૧૬૯૪ સુધી ભગવાન ૧૬૯૫ થી ૧૬૯૬
 ૧૬૯૭ થી ૧૬૯૮ સુધી ભગવાન ૧૬૯૯ થી ૧૭૦૦

પકાર કરવાને વિષે તત્પર * * *
 ૩૪ અંતરંગારીજીત=(અંતરના છ પ્ર-
 કારના જે શત્રુ તેને જીતતો) * *

કામ-ક્રોધ-લોભ-માન-મદ તથા
 હર્ષ. એ સારા ગૃહસ્થોએ અંતરના
 છ શત્રુ જાણવા.

૧ કાંમ એટલે જે સ્ત્રી પોતાની
 કરીને રાખી નથી તથા જે
 સ્ત્રીને પરણ્યા નથી તે સ્ત્રીની સા-
 થે વિષય ભોગવવો તથા પોતાની
 સ્ત્રી વિશે અતીશે આશક્તી કરવી,
 તેને કાંમ કહીયે.

૨ ક્રોધ એટલે પારકાને અથવા
 પોતાને દુઃખ થશે એહવું વિચાર્યા
 વિના ક્રોધ કરવો તેને ક્રોધ કહીયે.

૩ લોભ તે ધન આપવા યોગ્ય

પદાર કરવાને વિષે તત્પર x x
 ૩૪ અંતરંગારીહત્ત (અંતરના છ પ્ર-
 કારના જે શત્રુ તેને હતતો) x x
 દામ-દોષ-દોષ-માન-મદ તથા
 દર્પ. એ આરા મુદ્દમોએ અંતરના
 છ શત્રુ જાણ્યા.

૧ દામ મેળવે જે સ્ત્રી પાના
 ની પાંખે મળી નથી તથા જે
 સ્ત્રીને મેળવે નથી તે સ્ત્રીની મા-
 મે વિષય વિચાર્યો તમે પાનાની
 સ્ત્રી વિષે વિચાર્યો આગળથી કહ્યો,
 તેને કોઈ કહ્યો.

૨ દોષ મેળવે જે સ્ત્રીને આગળથી
 જે સ્ત્રીને મેળવે વિચાર્યો વિચાર્યો
 વિચાર્યો જે સ્ત્રીને વિચાર્યો વિચાર્યો
 જે સ્ત્રીને મેળવે વિચાર્યો વિચાર્યો

૭ આત્માને ઓટલે મર્યાદા મુજબ
ધારક-આત્મા નાયક-આત્માના પાપના
પણાવવાને લક્ષ્ય.

૮ ઉપાધ્યાય ઓટલે મર્યાદા પ્રમાણે
સૂત્રના ભણાવનાર.

૯ પ્રવચન ઓટલે ઉચાટવાદીક ન
વ તત્ત્વ પ્રતે કહે તે. પ્રવચન શબ્દે આ
જગોએ ચતુર્વીધ સંઘ બતાવે.

૧૦ સમ્યક દર્શન ઓટલે દ્રવ્ય-આ-
વ બે પ્રકારે-મિથ્યાત રહિત જે દર્શન તે
સમ્યક દર્શન કહીએ. તેના અભેદ ઉપ-
ચારથી સમકીતવાલા પુરુશને પણ દર્શ-
ન કહીએ. એમ પૂર્વે પણ અભેદ ઉપચા-
રથી જેમ સંભવે તેમ કહેવું.

એ રીતે અરિહંતાદીક દસ સ્થાન કહ્યું
તેમની ભક્તી કરવી ઓટલે સામા જ.

૭ આચાર્ય એટલે છત્રીસ ગુણના
ધારક-ગણના નાયક—પંચાચાર સાધક
પણાવવાને તત્પર.

૮ ઉપાધ્યાય એટલે સમગ્ર પ્રાણ
સૂત્રના ભણાવનાર.

૯ પ્રવચન એટલે હવાઈ તરીકે ન
વ તત્વ પ્રતે કરે તે. પ્રવચન મુખે આ
જગોજો ચતુર્વીધ મંથ નામક

૨ જનમત એટલે સ્યાદવાદ સહીત તીર્થંકરે કહેલું-જેમછે તેજ પ્રકારે જથ્થા-
ર્થ જવાજવાદીક પદાર્થનું નીરૂપણ કર-
નાર તે જનમત કહીયે.

૩ જનમતસ્થીત એટલે જેમાંથી પ-
રમેશ્વરનું કહેલું પ્રવચન તેનો અંગીકાર
ર કર્યોછે એહવા સાધુ પ્રમુખ.

એ રીતે ત્રણેને મૂકીને શેષ બાકી ર-
હેલું સર્વ જગત એકાંત વાદરૂપી ગૂઢવ-
તે ગણેલુંછે એટલે એકાંત મતમાં પડેલું
છે. તેનો વિચાર કરી જોતાં સંસારમાં
કચરાના ઢગલા જેવું સર્વ અસારછે અ-
ને જન પ્રમુખ ત્રણ વસ્તુ જે ઉપર કહી
તેજ સારછે; એ પ્રકારની વિચારણાએ
કરીને સમકીતની શુદ્ધિ થાયછે. ગ્રંથાં-
તરમાં બીજે પ્રકારે પણ ત્રણ પ્રકારની

પથેમિતથ નમ્—

દેવવિસેસંચવયમુદ્ધી. ૨.

અર્થ:-બીજ વાણીની શુદ્ધિ કે:-તી-
થેકરના ચારિત્રની આરાધના કરવે કે-
રીને તો સમસ્ત વસ્તુની સીદ્ધી થાય ખ-
ણ મારા કર્મના ઉદયથી જે મારા કાર્યની
સિદ્ધિ ન થઈ તો તે કાર્યનિમિત્તે હું અ-
ન્યદેવની પ્રાર્થના નહિ કરું એટલે જન
ભક્તિયે કરિને જે કાર્ય ન થયું તો તે
કાર્ય બીજ દેવથી ક્યાંથીજ થાય ? નજ
થાય. એ પ્રકારે પોતાના મુખ્યકી જે
બોલવું તેને વાણીની શુદ્ધિ કહીયે. એ
પ્રકારે બીજ શુદ્ધિ જાણવી.

ગાથા—છિન્નંતો સિન્નંતો—

પીસિન્નંતો વિડન્નમાણોવિ
નિણવન્નદેયાણું—

પર્યેભિતશ્ચ નમ્—

દેવવિસેસંચંવયસુદ્ધી. ૨

અર્થઃ—ખીજ વાણીની શુદ્ધિ કે—તી-
થેંકરના ચારિત્રની આરાધના કરવે ક-
રીને તો સમસ્ત વસ્તુની સીદ્ધી થાય પ-
ણ મારા કર્મના ઊદયથી જે મારા કાર્યની
સિદ્ધિ ન થઈ તો તે કાર્યનિમિત્તે હું અ-
ન્યદેવની પ્રાર્થના નહિ કરું એટલે જન
ભક્તિયે કરિને જે કાર્ય ન થયું તો તે
કાર્ય ખીજ દેવથી ક્યાંથીજ થાય ? નજ
થાય. એ પ્રકારે પોતાના મુખ્યકી જે
બોલવું તેને વાણીની શુદ્ધિ કહીયે. એ
પ્રકારે ખીજ શુદ્ધિ જણવી.

ગાથા—છિન્નંતો લિન્નંતો-

પીલિન્નંતો વિન્નંતમાણેવિ

નિણવન્નંદેયાણું—

હેલા એવા અતીશય હિંમત અટલ
ખણવાને કઠણ એવા ધર્માસ્તિદાયાદીઃ
અટલદ્રવ્ય તથા નવ તત્વાદીઃ પદાર્થોને
સમ્યક્ પ્રકારે એટલે સ્યાદવાદશીખીએ
કરીને નિશ્ચય કરવા માંડ્યે સતે પોતાની
મતીના દુર્બળપણાથકી એટલે જ્ઞાનની
ઓછાશયકી સંશય પડે કે શું આ પ્રકાર
રે હશે કે બીજે પ્રકારે હશે? એહવી રીતે
સંશય કરવો તે શંકા કહીએ. તે શંકા
બે પ્રકારનીછે તેમાં પહેલી દેશ શંકા અ
ને બીજી સર્વશંકા. દેશશંકા તે દેશ સ-
બંધી એટલે જીવાદિક પદાર્થોને વિશે હ-
રેકકોઈ પદાર્થ સબંધી શંકાઃ—જેમકે જી-
વછે તે કેવળ સર્વને વિશે વ્યાપી રહેલો-
છે કે નહિ? અને સપ્રદેશી છે કે અપ્રદેશી
છે? એવી રીતે હરેક કોઈ એક પદાર્થને

કહેલા એવા અતીશય ઉંડા એટલે
 જણવાને કઠણ એવા ધર્માસ્તિકાયાદીક
 ખટ દ્રવ્ય તથા નવ તત્વાદીક પદાર્થોને
 સમ્યક પ્રકારે એટલે સ્યાદવાદશીનીએ
 કરીને નિશ્ચય કરવા માંડ્યે સતે પોતાની
 મતીના દુર્બળપણાથકી એટલે જ્ઞાનતી
 ઓછાશયકી સંશય પડે કે શું આ પ્રકાર
 રે હશે કે બીજે પ્રકારે હશે? અંદરથી નીને
 સંશય કરવો તે શંકા કહીએ તે મના
 બે પ્રકારની છે તેમાં પહેલી દેશ મના જ
 ને બીજી સર્વશંકા. દેશશંકા ને દેશ
 અર્થે એટલે જવાદિક પદાર્થોને વિષય
 રેક કોઈ પદાર્થ સખધી શંકા:—એમ કહે
 વહે તે કેવળ સર્વને વિશે બધા પરી રહે છે
 કે કે નહિ? અને સમદેશી છે કે સમદેશી
 કે? એવી રીતે હરેક કોઈ એક જ પ્રકાર

કરની પેઠે સમ્યક્ પ્રકારે મનુષ્ય અર્થે ગા-
હીત કાવ્ય કરે તે.) x x x x
કવિ એટલે નવી નવી વચનની રચ-
નાઓ તથા ભુક્તિઓ—તેણે કરીને સાં-
ભળનાર પુરુષોના મનને આનંદ ઉત્પન્ન
કરે એવી નાનાપ્રકારની ભાષાઓએ ક-
રીને શોભતી-મનોહર-ગદ્યબંધ તથા પ-
દ્યબંધ કવિતાઓ કરે તેને કવિ કહીએ.
તે કવિતાઓએ કરીને ધર્મની વૃદ્ધિને
અર્થે તથા પ્રવચનની પ્રભાવનાને અર્થે
રાજઆદિક ઉત્તમ જનને પ્રતિબોધ ક-
રવા સમર્થ એવા શ્રીસિદ્ધસેનદિવાકરા-
દિકની પેઠે જે પ્રભાવક હોય તેને કવિ-
ત્વ પ્રભાવક જાણવો.
એ પ્રવચનિઆદિક આઠ પ્રભાવક જા-
નના નિનપ્રવચન પોતાના સ્વભાવથી-

સેવા મધ્યે ભાવતીર્થની જે સેવા તે
 બળવાન છે કેમકે ગુરુમાહારાજનું પાસું
 સેવ્યા વિના, નિશ્ચય-વ્યવહાર સહિત
 તથા નિમિત્ત કારણ-ઉપાદાન કારણનો
 તથા ચ્યાર નિક્ષેપાનો સમ્યગ પ્રકારે-તથ
 સહિત ઉપયોગ કોણ કરાવે? એટલે
 સમજણ કોણ પાડે? અને સમજણ કર્યા
 વિના તો જે કામ કરવું તે સર્વ નિષ્ફળ
 છે કેમકે સંસારમાં પણ કોઈ કામ કર-
 વા જઈએ છીએ તો પહેલી તેની સમ-
 જણ કરવી પડેછે, ત્યારે ધર્મનું કામતો
 અજાણપણે પોતાને છંદે શી રીતે બની
 શકે? અને જે પુરુષો સ્વછંદિયા અજાણ
 કરીને પણ ધર્મ સ્થાપન કરે છે તે ઉત્ત-
 મની મિથ્યાદ્રષ્ટી જાણવા; કેમકે શ્રી ભ-
 ગવતી સૂત્રના બીજા શતકના પાચમા

સેવા મધ્યે ભાવતીર્થની જે સેવા તે
 બળવાન છે કેમકે ગુરુમાહારાજનું પાસું
 સેવ્યા વિના, નિશ્ચય-વ્યવહાર સહિત
 તથા નિમિત્ત કારણ-ઉપાદાન કારણનો
 તથા ચ્યાર નિક્ષેપાનો સમ્યગ મકારે-નય
 સહિત ઉપયોગ કોણ કરાવે? એટલે
 સમજણ કોણ પાડે? અને સમજણ કર્યા
 વિના તો જે કામ કરવું તે સર્વ નિષ્ફળ
 છે કેમકે સંસારમાં પણ કોઈ કામ કર-
 વા જઈએ છીએ તો પહેલી તેની સમ-
 જણ કરવી પડેછે, ત્યારે ધર્મનું કામતો
 અજાણપણે ચોતાને છદે શી રીતે બની
 શકે? અને જે પુરૂષો સ્વછંદિયા અજાણ
 પુરૂષોને પણ ધર્મ સ્થાપન કરેછે તે ઉત્ત-
 મ્સૂત્રી મિથ્યાદ્રષ્ટી જાણવા; કેમકે શ્રી ભ-
 ગવતી સૂત્રના બીજા શતકના પાંચમા

એ પ્રકારે પ્રશ્ન ઉત્તર ચમકવા.

અર્થા—પ્ર૦—હે ભદ્રંત તમા પ્રશ્નવા
એટલે સિદ્ધાંતમાં કહેલા એહવા જવાબા-
વવાળા સાધુ અથવા શ્રાવકની મનના
કરનાર એહવા પ્રાણીને તેમની સેવા શું
ફળવાળી થાય ? એટલે શું ફળ આપે ?
ઉ૦—સિદ્ધાંત સાંભળવારૂપ ફળની આ-
પનારી થાય એટલે સિદ્ધાંતનું સાં-
ભળવું મળે.

પ્ર૦—સિદ્ધાંત સાંભળવાથી શું ફળ થાય ?

ઉ૦—શ્રુતજ્ઞાન ફળ થાય એટલે તે પુર-
શોની પાસે સિદ્ધાંત સાંભળવા થ-
કી શ્રુતજ્ઞાનનો બોધ થાય. એહવી
રીતે સર્વ પદોનાં પ્રશ્ન ઉત્તર કર-
વાં. તે થકી વિશેષ જ્ઞાન થાય
એટલે શ્રુતજ્ઞાન થકી હેય-ઉપાદે-

એ પ્રકારે પ્રશ્ન ઉત્તર સમજવા.

અર્થ—પ્રશ્ન—એટલે મદંત તથા પ્રકારના
એટલે સિદ્ધાંતમાં કહેલા એહવાસ્વભા-
વવાળા સાધુ અથવા આવકની સેવના
કરનાર એહવા પ્રાણીને તેમની સેવા શું
ફળવાળી થાય ? એટલે શું ફળ આપે ?
ઉ—સિદ્ધાંત સાંભળવારૂપ ફળની આ-
પનારી થાય એટલે સિદ્ધાંતનું સાં-
ભળવું મળે.

પ્ર—સિદ્ધાંત સાંભળવાથી શું ફળ થાય ?

ઉ—શ્રુતજ્ઞાન ફળ થાય એટલે તે પુર-
શોની પાસે સિદ્ધાંત સાંભળવા થ-
કી શ્રુતજ્ઞાનનો ઓધ થાય. એહવી
રીતે સર્વ પદોનાં પ્રશ્ન ઉત્તર કર-
વાં. તે થકી વિશેષ જ્ઞાન થાય
એટલે શ્રુતજ્ઞાન થકી હૃય-ઉપાદે-

૧ અનિવચ્યતત્ત્વમોક્ષોપાયઃ=(આ જી-
 ર્ણને માથેનો ઉપાય એટલે કર્મ રહિત
 મુક્તિનું રસ્તું સાધન છે.) x x x x
 એટલે આ જીર્ણને જ્ઞાનાવર્ણાદિ આઠ
 કર્મકર્મ તથા રાગ-દેશરૂપ ભાવકર્મ થ-
 ને નિવારણને સમ્યક્ કારણ છે; કેમકે સ-
 વ્યક્ત-જ્ઞાન-ચારિત્રને મુક્તિ સાધ-
 ની રીતે 'વૃત્તવાપ્તિ' છે એટલે યોગ્ય-
 છે એ રીતે જોઈએ એટલે મુક્તિનાં

૬ અસ્તિત્વતસ્ય મોક્ષોપાયઃ = (આ જીવને મોક્ષનો ઉપાય એટલે કર્મ રહિત થવાનું રહું સાધન છે.) x x x x
 એટલે આ જીવને જ્ઞાનાવર્ણાદિ આઠ દ્રવ્ય કર્મ તથા રાગ-દ્વેશરૂપ ભાવકર્મ થકી મૂકાવાને સમ્યક કારણ છે; કેમકે સમ્યક દર્શન-જ્ઞાન-આરિત્રને મુક્તિ સાધકપણે કરીને ઘટવાપણું છે એટલે યોગ્યપણું છે એ હેતુ માટે એટલે મુક્તિનાં સાધક સમ્યક જ્ઞાન-દર્શન-આરિત્ર છે તે ઘટીત છે-તે કહેછે:—મિથ્યાત્વ, અજ્ઞાન, પ્રાણીના હિંસાદી કુટ્ઠ કારણનો સમુદાય જો સમસ્ત કર્મના સમુદાયને કાબડ કરવાને સમર્થ છે તો તેના વિદ્યાર્થીનું કરીને સમ્યક દર્શનાદિકનો અભ્યાસ સમસ્ત કર્મનિર્મુળ કરવાને સમર્થ હોય.

પાથી એટલે મિથ્યાદ્રષ્ટીનાં રચેલાં શાસ્ત્ર
 જાણવા થકી સંસારનું નિર્ગુણીપણું પ્રગટ
 થાયછે એટલે સંસારને વિષે માતા પિતા
 કુટુંબ પરિવાર ધન ધાન્યાદિકનું અસાર-
 પણું જણાય છે કેમકે તે મિથ્યાદ્રષ્ટીનાં
 રચેલાં શાસ્ત્રમાં પણ નામમાત્ર વૈરાગ્યની
 વાતો હોયછે તથા નામમાત્ર તપજપ ક-
 રવાનું પણ કહ્યું હોયછે તે વાંચીને સા-
 પેક્ષપણાયે કરીને રહિત એટલે આત્મ
 ઉપયોગે કરીને શૂન્ય તપજપ કરવાની
 મતી ઉત્પન્ન થાયછે તે બાળતપસ્વી જૈ-
 નાભામ પ્રમુખ જાણવા અને તેમનો જે
 વૈરાગ્ય તે મોહગર્ભિત વૈરાગ્ય જાણવો.
 ૨. જે પુરુષ સિદ્ધાંતનું ઉપજીવન કરી-
 ને પણ એટલે હમે આચારાંગલ તથા
 મુદ્રાંગલ તથા ભગવતીજ પ્રમુખ સુ-

વાથી એટલે મિથ્યાદ્રષ્ટીનાં રચેલાં શાસ્ત્ર
 ભણવા થકી સંસારનું નિર્ગુણીપણું પ્રગટ
 થાયછે એટલે સંસારને વિષે માતા પિતા
 કુટુંબ પરિવાર ધન ધાન્યાદિકનું અસાર-
 પણું જણાય છે કેમકે તે મિથ્યાદ્રષ્ટીનાં
 રચેલાં શાસ્ત્રમાં પણ નામમાત્ર વૈરાગ્યની
 વાતો હોયછે તથા નામમાત્ર તપઃપ કર-
 રવાનું પણ કહ્યું હોયછે તે વાંચીને સા-
 પેક્ષપણાચે કરીને રહિત એટલે આત્મ
 ઉપયોગે કરીને શૂન્ય તપઃપ કરવાંતી
 મતી ઉત્પન્ન થાયછે તે બાંજતપદવી જે-
 નાલાભ પ્રમુખ જાણવા અને તેમને જે
 વૈરાગ્ય તે મોહમર્લિત વૈરાગ્ય જાણવું.
 ૨. જે પુરૂષ સિદ્ધાંતનું ઉપજવન કરી-
 ને પણ એટલે હમે આચારોગ્ય તથા
 મુધસંગી તથા ભગવતીજ પ્રમુખ સં-

વવાને દયાભાવે કરીને મારી નાખે
 અને તે પણ શુભ પરિણામની પુદ્ધિ
 રાખે છે તેમ છતાં પરમાર્થે પાપજ છે તેમ
 મોહગર્ભિત વૈરાગ્યવંત પુરુષનો શુભ
 પરિણામ છે તે પણ પરમાર્થે આત્મજ્ઞા-
 નની રૂપીવાળો થાય નહીં, કેમકે આત્મ
 ઉપયોગે કરીને શૂન્ય છે માટે-અને અ-
 હંકારાદિકે કરીને સહિત છે માટે-ઉલ્લટું
 આત્મ હિંસાનું કારણ છે. તે કારણ માટે
 એહવો જે રૂડો પરિણામ તે મોહગર્ભિત
 વૈરાગ્ય કહીએ.

૪ મોહગર્ભિત વૈરાગ્યવંત પુરુષોનો
 જે પ્રશમાદિક ગુણ એટલે શાંત, દાન્ટ,
 સમતા તથા ગાંભીર્યાદિક ગુણ જે હોય છે
 તે પણ વણું કરીને કેવળ દુષણને અર્થે-
 ન થાય છે પણ ગુણ ભણી થતો નથી;

વવાને દયાભાવે કરીને મારી નાખેછે
 અને તે પણ શુભ પરિણામની બુદ્ધી
 રાખેછે તેમ છતાં પરમાર્થે પાપજાહે તેમ
 મોહગર્ભિત વૈરાગ્યવંત પુરૂષનો શુભ
 પરિણામ છે તે પણ પરમાર્થે આત્મજ્ઞા-
 નની રૂચીવાળો થાય નહીં, કેમકે આત્મ-
ઉપયોગે કરીને શૂન્ય છે મારે-અને અ-
હંકારાદિકે કરીને સહિત છે મારે-ઉત્ક્રં-
આત્મ હિંસાનું કારણ છે. તે કારણ મારે
 એહવો જે રૂડો પરિણામ તે મોહગર્ભિત
 વૈરાગ્ય કહીએ.

૪ મોહગર્ભિત વૈરાગ્યવંત પુરૂષનો
 જે પ્રશમાદિક ગુણ એટલે શાંત, દાન્ય,
 સમતા તથા ગાંભીર્યાદિક ગુણ જે હોયછે
 તે પણ ઘણું કરીને કેવળ દુષ્ટને અર્થે-
 જ થાય છે પણ ગુણ ભણી ઘણું નથી.

તથા સ્વછંદપણું કરવું તથા ખોટા ખોટા
તર્ક કરવા તથા સમકિત સહિત ગુણવં-
ત પુરૂષોની પ્રસંશા ન કરે તથા તેનો
પરિચય ન રાખે-છત્યાદિક ઉપર લખ્યાં
લક્ષણ જેને વિષે વર્તેછે તેને પણ મોહગ-
ર્ભિત વૈરાગ્યવંત કહીએ.

૬ જે પુરૂષ પોતાની મોહોટાઇ કરે
અને પારકા દ્રોહ કરે એટલે પારકી નિં-
દા કરે તથા કલેશ કલુષા કરે તથા કપટ
કરીને પોતાની આજીવીકા ચલાવે એટલે
અવગુણી થઇને લોકમાં ગુણી નામ ધ-
રાવીને પોતાનું ગુજરાન ચલાવે તથા
પોતાનાં કરેલાં પાપ ઢાંકે તથા પોતાનો
મામર્યપણો આલંબન કરીને ક્રિયાને
વિષે ઉદ્ધમ કરે એટલે પોતાની શક્તિ
તપાસ્યા વિના પાંચ મોહાવૃત અંગીકા-

તથા સ્વછંદપણું કરવું તથા ખોટા ખોટા
તર્ક કરવા તથા સમકિત સહિત ગુણવ-
ત પુરૂષોની પ્રસંશા ન કરે તથા તેનો
પરિચય ન રાખે-છત્યાદિક ઉપર લખ્યાં
લક્ષણ જેને વિષે વર્તે છે તેને પણ મોહગ-
ર્ભિત વૈરાગ્યવંત કહીએ.

૬ જે પુરૂષ પોતાની મોહોટાઈ કરે
અને પારકો દ્રોહ કરે એટલે પારકી નિં-
દા કરે તથા ક્લેશ કલ્યાં કરે તથા કપટ
કરીને પોતાની આજીવીક ચલાવે એટલે
અવગુણી થઈને લોકમાં ગુણી નામ મ-
રાવીને પોતાનું ગુજરાન ચલાવે તથા
પોતાનાં કરેલાં પાપ દાંડે તથા પોતાનો
નામઘર્યપણો આલંબન કરીને કિયાને
વેષે ઉદ્ધમ કરે એટલે પોતાની ગમ્મિ
પાસ્યા વિના પાંચ માહાત્મ અંગીકા-

તથા સ્વછંદપણું કરવું તથા ખોટા ખોટા
તર્ક કરવા તથા સમકિત સહિત ગુણવત્
ત પુરુષોની પ્રસંશા ન કરે તથા તેને
પરિચય ન રાખે-છત્યાદિક ઉપર લખ્ય
લક્ષણ જેને વિષે વર્તે છે તેને પણ મોહગ
ર્મિત વૈરાગ્યવંત કહીએ.

૬ જે પુરુષ પોતાની મોહોટાઇ કરે
અને પારકો દ્રોહ કરે એટલે પારકી નિં-
દા કરે તથા ક્લેશ કલ્યા કરે તથા કપટ
કરીને પોતાની આજીવીકા ચલાવે એટલે
અવગુણી થઈને લોકમાં ગુણી નામ ધ-
રાવીને પોતાનું ગુજરાન ચલાવે તથા
પોતાનાં કરેલાં પાપ દાંડે તથા પોતાનો
સામર્થ્યનો આલંબન કરીને ક્રિયાને
નિષેધિયમ કરે એટલે પોતાની શક્તિ
પાવક વિના પાંચ માહાવ્રત અંગીકાર-

તથા સ્વછંદપણું કરવું તથા ખોટા ખોટા
 તર્ક કરવા તથા સમકિત સહિત ગુણવં-
 ત પુરુષોની પ્રસંશા ન કરે તથા તેનો
 પરિચય ન રાખે-મૃત્યાદિક ઉપર લખ્યાં
 લક્ષણ જેને વિષે વર્તે છે તેને પણ મોહન-
 ભિત વૈરાગ્યવંત કહીએ.

૬. જે પુરુષ પોતાની મોહોટાઈ કરે
 અને પારકો દ્રોહ કરે એટલે પારકી નિં-
 દા કરે તથા ક્લેશ કહ્યાં કરે તથા કામ
 કરીને પોતાની આલવીમ ચલાવે એટલે
 અવગુણી થઈને લોકમાં ગુણી નામ પ
 રાવીને પોતાનું ગુજરાન ચલાવે તથા
 પોતાનાં કરેલાં પાપ દોષે તથા પોતાને
 સામર્થ્યપણે આલંબન કરીને કિર્તને
 વિષે ઉદમ કરે એટલે પોતાનાં કરેલાં
 તપાસ્યા વિના પાંચ મોહોટાઈ કરે તથા

તથા સ્વછંદપણું કરવું તથા ખોટા ખોટા
તર્ક કરવા તથા સમદિત સહિત ગુણવં-
ત પુરૂષોની પ્રસંશા ન કરે તથા તેનો
પરિચય ન રાખે-છત્યાદિક ઉપર લખ્યાં
લક્ષણ જેને વિષે વર્તેછે તેને પણ મોહગ-
ર્ભિત વૈરાગ્યવંત કહીએ.

૬ જે પુરૂષ પોતાની મોહોટાઇ કરે
અને પારકો દ્રોહ કરે એટલે પારકી નિં-
દા કરે તથા કલેશ કલુષા કરે તથા કપટ
કરીને પોતાની આજીવીકા ચલાવે એટલે
અવગુણી થઇને લોકમાં ગુણી નામ ધ-
રાવીને પોતાનું ગુજરાન ચલાવે તથા
પોતાનાં કરેલાં પાપ ઢાંકે તથા પોતાનો
સામર્થ્યપણો ઓલંઘન કરીને ક્રિયાને
વિષે ઉદ્ધમ કરે એટલે પોતાની શક્તિ
તપાસ્યા વિના પાંચ આહાવૃત અંગીકા-

તથા સ્વછંદપણું કરવું તથા ખોટા ખોટા
 તર્ક કરવા તથા સમકિત સહિત ગુણવં-
 ત પુરૂષોની પ્રસંશા ન કરે તથા તેનો
 પરિચય ન રાખે-છત્યાદિક ઉપર લખ્યાં
 લક્ષણ જેને વિષે વર્તે છે તેને પણ મોડર-
 ભિત વૈરાગ્યવંત કહીએ.

૬ જે પુરૂષ પોતાની મોહોદારાને
 અને પારકો દ્રોહ કરે એટલે પારકી નિં-
 દા કરે તથા ક્લેશ કલ્યાણ કરે તથા કા-
 કરીને પોતાની આજીવીક નત્રાને એટલે
 અવગુણી થઈને લોકમાં ગુણી નામ પ
 રાવીને પોતાનું ગુજરાન ચકારે તથા
 પોતાનાં કરેલાં પાપ દોષે તથા પેલાં
 સામર્થ્યપણે આત્મવ્રત કરીને કિર્તિને
 વિષે ઉદમ કરે એટલે પેલાં ગુણી
 તપાસ્યા વિના પાંચ મહાદાહ નહીં

તથા સ્વછંદપણું કરવું તથા ખોટા ખોટા
તર્ક કરવા તથા સમકિત સહિત ગુણવં-
ત પુરુષોની પ્રસંશા ન કરે તથા તેનો
પરિચય ન રાખે-છત્યાદિક ઉપર લખ્યાં
લક્ષણ જેને વિષે વર્તેછે તેને પણ મોહગ-
ર્મિત વેરાગ્યવંત કહીએ.

૬ જે પુરુષ ખોટાની મોહોટાછ કરે
અને પારકા દ્રોહ કરે એટલે પારકી નિં-
દા કરે તથા કલેશ કલ્યા કરે તથા ક્ષપટ
કરીને ખોટાની આજીવીકા ચલાવે એટલે
અવમુખી થઈને લોકમાં ગુણી નામ ધ-
રાવીને ખોટાનું ગુજરાન ચલાવે તથા
ખોટાનાં કરેલાં પાપ ઢાંકે તથા ખોટાનો
સામન્યપણો આજીવન કરીને ક્રિયાને
રિતે ઉચ્ચ કરે એટલે ખોટાની શક્તિ
વધવા વિના પાંચ માદાદત અંગીકા-

તથા સ્વછંદપણું કરવું તથા ખોટા ખોટા
 તર્ક કરવા તથા સમકિત સકિત ગુણવં-
 ત પુરૂષોની પ્રસંશા ન કરે તથા તેનો
 પરિચય ન રાખે-છત્યાદિક ઉપર લાખ્યાં
 લક્ષણ જેને વિષે વર્તે છે તેને પશુ મોદર-
 ભિત વેરાગ્યવંત કહીએ.

૬ જે પુરૂષ પોતાની મોટાટા પે-
 અને પારકો દ્રોહ કરે એટલે પારખી નિં-
 દા કરે તથા ક્રોધ કરે તથા ક્રોધ
 કરીને પોતાની આજીવીમ મરણે મારે
 અવગુણી ધરને શોકમાં મુકે નામ જે
 રાવીને પોતાનું ગુન્હાન મરણ તથા
 પોતાનાં કરેલાં પાપ દોષે તથા પોતાનાં
 સામર્થ્યપણે આજીવન મરણ વિષે
 વિષે ઉદમ કરે એટલે પારખી નિંદા
 તપાસ્યા વિના પાપ મરણ મરણ

હવું જેનું જ્ઞાન અને તે પુરૂષનો જે વૈરાગ્ય તે જ્ઞાનગર્ભિત વૈરાગ્ય કહીએ.

૪ જે પુરૂષને પોતાના સ્વાર્થને વિષે સાચી રૂચી વરતે છે એટલે આત્મ પદાર્થને વિષે સાચી પ્રતીત વરતેછે તથા પરમાર્થને વિષે એટલે મોક્ષ પદાર્થને વિષે સાચી પ્રતીત વરતેછે તથા જેનું ચીત્ત નિરમળ છે તથા જેને સત્ય વચન વરતેછે એટલે સાચુ વચન બોલનારા છે અને જે સાચા જૈન મતને ગ્રહણ કરી રહ્યા છે અને વળી સાત નયનું શુદ્ધ સ્વરૂપ જાણેછે અને તેથી કામના દર્શનના વિરોધી નથી એટલે જેમ બૌદ્ધમતાનુસારી લોકો પ્રજ્ઞાય બુદ્ધિવાળા છે પણ દ્રવ્ય બુદ્ધિવાળા નથી તેથી હવને ક્ષણભંગુર માનેછે-એવી રીતે નય નયને મતે ક-

હવું જેનું જ્ઞાન અને તે પુરૂષનો જે વૈરા-
ગ્ય તે જ્ઞાનગર્ભિત વૈરાગ્ય કહીએ.

૪ જે પુરૂષને પોતાના સ્વાર્થને વિષે
સાચી રચી વરતે છે એટલે આત્મ પ-
દાર્થને વિષે સાચી પ્રતીત વરતે છે તથા
પરમાર્થને વિષે એટલે મોક્ષ પદાર્થને વિ-
ષે સાચી પ્રતીત વરતે છે તથા જેનું ચીત
નિરમળ છે તથા જેને સત્ય વચન વર-
તે છે એટલે સાચુ વચન બોલનારા છે અ-
ને જે સાચા જૈન મતને પ્રમાણ કરી રહ્યા
છે અને વળી સાત નયનું શુદ્ધ નથી
જાણે છે અને તેથી મુક્તિ મેળવે છે
રાધી નથી એટલે તેમ જોઈ શકાય છે
લોકો પ્રજાય બુદ્ધિવાળા છે પણ જોઈ ન
જીવાળા નથી તેથી હવે તે જોઈ ન
માને છે - એકવી રીતે નહીં જોઈ શકાય.

કાંઈ ઠેકાણે સ્થીર રહેવા દેતો નથી: તેમ
આ જીવને પણ રાત દહાડો અનેક પ્રકાર-
ની પુદ્ગળ ભાવની વિચારણાએ કરી-
ને કેવળ એક તેની આશક્તી વડે કરીને
ચપળતા લાગી રહીછે તેથી કાંઈ ઠેકાણે
સ્થીરતા પામતો નથી અને તે પુદ્ગળ
ભાવને વિષેજ ધર્મ માની રહ્યાછે તે મિ-
થ્યાત્વી કહીએ.

૬ જે પુરૂષની છાતી રાગ દ્વેષવડે ક-
રીને તૃપ્ત થઈ રહીછે અને તે તાવે કરીને
કાળી થઈછે અને માયાએ કરીને કુટીલ
થઈ રહીછે અને તે કુટીલપણાએ કરીને
માઠી વાતોનું ચીંત્વન કરી રહીછે અને
મિથ્યાત્વરૂપી પાપે કરીને ભરેલીછે અને
આત્માના ધાતની કરનારી થઈ રહીછે--
એહવો જે પુરૂષ તે મિથ્યાત્વી કહીએ.

૨૦૬

કોઇ ઠેકાણે સ્થીર રહેવા દેતો નથી: તેમ
આ જીવને પણ રાત દહાડો અનેક પ્રા-
રતી પુદ્ગળ ભાવની વિચારણાને કમી-
ને કેવળ એક તેની આશક્તી વડે કમીને
અપણતા લાગી રહી છે તેથી મનોમાનસ
સ્થીરતા પામતો નથી અને તે પુણ્ય
ભાવને વિષે મર્મ માની રહે છે તે વિ-
ધ્યાત્વી કહીએ.

૬ જે પુરુષની છાતી ગરમ હોય તો
રીને તૃષ્ણ થઈ રહી છે અને તે તૃષ્ણા
કાળી થઈ છે અને મનને તૃષ્ણાથી
થઈ રહી છે અને તે તૃષ્ણાથી
માની વાતોનું ચિંતન થઈ રહી છે
મિધ્યાન્વરૂપી રહે છે તેથી
આત્માના કારણે તે તૃષ્ણાથી
એકલા જે પુરુષ તે તૃષ્ણાથી

યા કરીશતો લોક મને બાહુ માનશે
 ને માહારી આબરૂ પ્રતિષ્ઠા લોકમાં
 દ્વીને પામશે અને મને લોકો સારા
 સારા આહાર ખાવાને આપશે અને સા-
 રાં સારાં મંદીર રહેવાને આપશે એહવી
 રીતે આ લોકના ભોગની વાંછાયે કરીને
 જે અનુષ્ઠાન કરવું તે વિષઅનુષ્ઠાન કહીયે
 કેમકે જેમ સ્થાવરવિષાં અને જંગમવિષાં
 બાધું સતું તત્કાળ મારેછે તેમજ ભોગ-
 ના અભિલાષે કરીને કરેલી જે ધર્મ ક-
 રણી તે શુભ ચીતની એટલે રૂડા અધ્ય-
 વસાયની નાશ કરનારી છે—એ હેતુ માટે
 તે વિષઅનુષ્ઠાન કહીએ.

૨ ગરલઅનુષ્ઠાન:—પરલોકના સુખને

---

† સ્થાવર વિષ તે સોમલ પ્રમુખ. ‡ જંગમ
 વિષ તે સર્પાદિકનું ઝેહર પ્રમુખ.

સ્થાપે એટલે સાધવીઓની મધ્યે મોહો-
 ટી સ્થાપે અને જે પ્રાણી ગુણ રહિત
 થઈને તે પદની ઈચ્છા રાખે એટલે ગ-
 ણીપદની તથા આચારજપદ લેવાની
 ઈચ્છા રાખે તે પ્રાણી વીતરાગની આ-
 જ્ઞાતિકના શેષ પ્રતે પામે એટલે વીતરા-
 ગની આજ્ઞા રહિત જાણુવો એટલે મી-
 આદ્રષ્ટી જાણુવો-કેમકે ગણધર એહવે
 મોહોટો શબ્દ ગૌતમ પ્રમુખ પુરુષર્ષિ
 દ્વારે કરીને છે એટલે પુરુષની મ-
 સીંહ સમાન એહવા ગૌતમસ્વામી પ્ર-
 મ પુરુષોએ કરીને ગણધર એહવું
 નામ તે મોહોટું છે-તે ગણધર શબ્દ
 જાણના મતો અપાત્રને વિષે એટલે
 જાણના ગુણ કરીને રહિત એહવા
 પને વિષે સ્થાપન કરે છે તે પુરુષ

ગીતારથ એહવી એટલે સમ્યક પ્રકારે
 નિર્દાનતી જણ એહવી અને સારા દુજ-
 માં ઉત્પત્ત થયેલી એહવી અને પરીણ-
 મીથી એટલે ઉત્સર્ગ અપવાદની જણ
 એહવી અને ગંભીર એટલે માહા આ-
 રાગવાળી એહવી અને ઘણા દુઃખથી
 ગીતારથની પાસે દીક્ષા લીધી છે તેથી-
 એ એહવી અને દીર્ઘ પ્રજાએ કરીને વર્ષ
 એહવી સાધવી જે તે પણ પ્રવર્તતી હત-
 વેદંત જે તેમણે કહી છે એટલે ઉપર
 લખ્યા ગુણે કરીને સહિત સાધવાને
 પ્રવર્તતી એટલે ચારીત્રને વિષે પ્રવર્તાર-
 નારી હાય એમ કહ્યું છે.

આ ઉપર લખ્યા ગુણે કરીને સહિત
 એહવા પ્રાણીને વિષે જે પુરૂષ સાધવા-
 દિક્ ગણ પ્રતે મુંખે તથા પ્રવર્તતી ૫૧

ગીતારથ એહવી એટલે સમ્યક પ્રકારે
 સિદ્ધાંતની જાણ એહવી અને સારા કુળ-
 માં ઉત્પન્ન થયેલી એહવી અને પરીણા-
 મીકી એટલે ઉત્સર્ગ અપવાદની જાણ
 એહવી અને ગંભીર એટલે માહા આ-
 શયવાળી એહવી અને ઘણા કાળથી
 ગીતારથની પાસે દીક્ષા લીધી છે જેણી-
 ચે એહવી અને દીર્ઘ પ્રજાએ કરીને વૃદ્ધ
 એહવી સાધવી જે તે પણ પ્રવર્તની જન-
 વરેન્દ્ર જે તેમણે કહી છે એટલે ઉપર
 લખ્યા ગુણે કરીને સહિત સાધવીને
 પ્રવર્તની એટલે ચારીત્રને વિષે પ્રવર્તાવ-
 નારી હોય એમ કહ્યું છે.

આ ઉપર લખ્યા ગુણે કરીને સહિત
 એહવા પ્રાણીને વિષે જે પુરુષ સાધવા-
 દિક્ક ગછ પ્રતે સુંપે તથા પ્રવર્તની પદ

લુદાગરી નથી-એહવી રીતે ઉપરી
 દેવ રચના કરીને સમસ્ત લોકને આ

લેવું તેથી માહામોહકર્મ બંધાય.

૨૦ સાચ બોલનારો એહવોલે મોહક

પતેને એહવું કહે કે તું તો જુદું બોલે

એમ હરેક કોઈ પુરુષને વિષે

દોષનું આરોપણ કરવું એવું પોતે

દોષ દેખ્યા નથી કેવળ નીચ હોય

કહેવા ઉપર ધ્યાન રાખીને તેની

ના નીંદા કરવી તેથી માહામોહકર્મ

ધાય-કેમકે સિદ્ધાંતમાં તો એવું

કે કોઈના દોષ નગરે દેખવામાં

તો પણ મધ્યસ્થપણે રહેવું તેની

કરવી નહીં એ કારણ મને

૨૧ કોણનું એણું ન કરવું એ

લોકોના મન ઉઘાડી દિવાલ

સત્તર પ્રકારનાં મરણ.

૧ અવીચીમરણ:—(જે મરણને વિષે અવિચી એટલે અંતર નથી એટલે સમયમાત્રનો વીસંખ નથી.) x x x
 એટલે તારક-તીર્થ-તર-અમર (દેવતા) તેમના ઉત્પત્તી સમય થકી માંડીને પોતપોતાના આદિખા કર્મના દળીઆનો સમય સમય અનુભવ કરવા થકી એટલે ભોગવવા થકી વીચરન એટલે નાશ થવું તેણે કરીને સદીત જે મરણ એટલે ઉત્પત્તી સમયથી કરીને સમય સમય મરણ પડે.

સુતર પ્રકારનાં મરણ.

૧ અવધીમરણુઃ—(જે મરણુને વિષે અવધી એટલે અંતર નથી એટલે સંભવમાત્રનો વીણંબ નથી.) x : x x
એટલે નારક-તીર્થ-નર-અમર (દેવતા) તેમના ઉત્પત્તિ સમય થકી માંડીને પોતપોતાના આઉખા કર્મના ફળી-આનો સમય સમય અનુભવ કરવા થકી એટલે ભોગવવા થકી વીચારન એટલે નારા થવું તેણે કરીને સકીત ને મરણુ એટલે ઉત્પત્તિ સમયથી માંડીને સમય સમય મરણુ પર્યંત આઉખાતું થવું ને અવધીમરણુ કહીયે.

૨ અવધિમરણુઃ—(અવધી એટલે સંધ્યાયે કરીને જે મરણુ તે અવધીમરણુ)

માહારા સાંભળવામાં એવું આંચું છે
 કે સાધુને અનુમોદવાનો તથા કરાવવા-
 નો કાંઈ દોષ નથી-એ રીતે ટીકાકાર
 લખેછે અને તે એહવું કહેછે કે પૂણવ-
 ત્તિચાણ ઇત્યાદિ પાઠમાં પૂજા સંબંધી
 કૃણ કાઉસગમાં વાંચ્યું છે માટે અનુ-
 મોદનાતો આવીજ અને ઉપદેશ મારગે
 કરીને કરાવવાનું આંચું માટે તેનું શી
 રીતે? તેનો ઉત્તર જે તમે કહ્યું તે રીતે
 ટીકામાં અમારા જોવામાં પણ આંચું છે
 પણ તે વાતનો પરમાર્થ ઉડોછે માટે સિ-
 ક્ષાંત ઉપર ઉપયોગ દેધને ઉડો વિચાર
 કરેતો માલમ પડે-એ વાતનો ખુલાસો
 શ્રીહરીભદ્રમૂરિચયે પંચવસ્તુ ગ્રંથને
 વિષે બાળજીવને ઉપગારને અર્થે કંદોછે
 તેમાં એહવું કહ્યું છે કે શાસ્ત્રની ભુક્તિ-

માહારા સાંભળવામાં એવું આવું છે
 કે માપુને અનુમોદવાનો તથા કારણ
 નો કાંઈ દોષ નથી—એ રીતે કહી
 લખે છે અને તે એકવું કહે છે કે
 ચિત્રાઈ ઇત્યાદિ પાઠમાં પૂજા કરે
 રૂળ કાઉત્સગમાં વંછયું છે મારે
 મોદનાતો આવીજ અને ઉપર
 કરીને કરાવવાનું આવું મારે
 રીતે તેનો ઉત્તર ને તમે કહો
 કામાં અમારા ભવામાં પણ અ
 થુ તે વાતનો પરમાર્થ કહે છે
 ત ઉપર ઉપયોગ દેને કહે
 તે માલમ પડે—એ વાતનો
 કરીલદ્વરિલયે રચરચ
 વિષે બાળજીને ઉપમારને
 તેમાં એકવું કહ્યું છે કે રા

થકી સુખી દુઃખી થયો સતો અને-જન્મ-
 જરા-મરણ-ભય શોગ આધી એટલે
 મનની પીડા અને વ્યાધી એટલે બાહ્ય-
 રની પીડા એ રૂપ પીડાયે કરી પીડાતો
 સતો સંસારમાં અનંતાકાળ થયાં પરિ-
 ભ્રમણ કરેછે અને જ્ઞાનાવરણાદિ કર્મનો
 બાંધનારો થયોછે અને તે જ્ઞાનાવરણા-
 દિ કર્મના ઉદય વડે કરીને નાના પ્રકાર-
 નાં દુઃખ ભોગવેછે. એ સર્વ અજ્ઞાન મિ-
 થ્યાતના જોર વડે કરીને મને ઉપાધી
 વળગીછે પણ એ શુદ્ધ નિશ્ચયનય વિ-
 ચારતાં માહારો સ્વભાવ નથી-હું એથી
 ભીન્ન છું-માહારો તો જ્ઞાનાદિ ગુણમય
 સ્વભાવ છેઃએહવી રીતે આત્મજ્ઞાન રૂ-
 પ લોચને કરી અજ્ઞાનરૂપ મિથ્યાતને
 પ્રથમ ખપાવીને દર્શન-જ્ઞાન ચારિત્રરૂપ

ચદી સુખી દુઃખી થયો સતો મોક્ષ
 ઘરા-મરણ-ભય શોખ અર્થ કંઈ
 મનની પીડા અને વ્યાધી મુક્તિ
 રતી પીડા એ રૂપ પીડાએ કરી
 સતો સંસારમાં અનંતાદ્ય
 ભ્રમણ કરેછે અને જ્ઞાનરસ
 બાંધતારો થયોછે અને તે મુક્તિ
 દિ-કર્મના ઉદય વડે કરીને વદ
 ાં દુઃખ ભોગવેછે. એ સર્વ મુક્તિ
 તતા ભર વડે કરીને મુક્તિ
 વળેમીછે પણ એ શુદ્ધ મુક્તિ
 આરતાં માહારો સ્વભાવ દર્શક
 ભીજી-માહારો તો મુક્તિ
 સ્વભાવ છે એકલી રીતે મુક્તિ
 પે લોચને કરી અમરતા
 ધમ અપાવીને મુક્તિ

નહોય અને પોતાની આત્મ પરિણતીને
 વિષે રમણ કરવું અને પર પરિણતીને
 વિષે એટલે પુદ્ગલભાવને વિષે ન પડવું
 અને પોતાના જ્ઞાનાદીક ગુણનું ચીત્વન
 કરવું પણ વિષય કષાયનું ચીત્વન ન
 કરવું એટલે પોતાનો શુદ્ધ સ્વભાવ એ
 ટલે વિષય કષાયરૂપ મલીનતાયે કરીને
 રહીત એવો નીરમણ આત્મ સ્વભાવ
 રૂપ ધર મુકીને પર ધરમાં પેસીને એટલે
 પુદ્ગલ સ્વભાવમાં પેસીને એટલે તેનો
 ઉપયોગ કરીને કુશીલિયા ન થાય તે નિ-
 શ્ચય થકી મૈથુન વિરમણવૃત્ત કહીયે.

૯ વ્યવહારથકી પરિગ્રહવિરમણવૃત્ત તેઃ
 ધન, ધાન્ય, ક્ષેત્ર (ધરતી)વાસ્તુ (ઘર) રૂ-
 પ્ય (રૂપ) સુવર્ણ (સોનું) ચતુષ્પદ (ચોટા-
 પ્રમુખ) ક્ષીપદ (દાસદાસી) કુપ્ય (સાતવાતુ)

નહોય અને પોતાની આત્મ પરિણતીને
 વિષે રમણ કરવું અને પર પરિણતીને
 વિષે એટલે પુદ્ગલભાવને વિષે ન પડવું
 અને પોતાના જ્ઞાનાદીક ગુણનું ચીત્વન
 કરવું પણ વિષય કષાયનું ચીત્વન ન
 કરવું એટલે પોતાનો શુદ્ધ સ્વભાવ એ
 ટલે વિષય કષાયરૂપ મલીનતાયે કરીને
 રહીત એવો નીરમણ આત્મ સ્વભાવ
 રૂપ ધર મુકીને પર ધરમાં પેસીને એટલે
 પુદ્ગલ સ્વભાવમાં પેસીને એટલે તેનો
 ઉપયોગ કરીને કુશીલિયા ન થાય તે નિ-
 શ્ચય થકી મૈથુન વિરમણવૃત્ત કહીયે.

૯ વ્યવહારથકી પરિગ્રહવિરમણવૃત્ત તેઃ
 ધન, ધાન્ય, ક્ષેત્ર (ધરતી)વાસ્તુ (ધર) રૂ-
 પ્ય (રૂપ) સુવર્ણ (સોનું) ચતુષ્પદ (ઘોડા-
 પ્રમુખ) દ્વીપદ (દાસદાસી) કુપ્ય (સાતધાતુ)

એ નવ પ્રકારે આજ પરિશ્રમ વધી ગિલા
 પાંખવું એટલે તે નવ પ્રકારના પરિશ્રમ
 પોતે રાખે નહીં-બીજા પાસે રાખે નહીં
 અને રાખનારને બીજો ભાગ નહીં. એ
 રીતે નવરોટી સદિત સર્વિય પરિશ્રમને
 જાણ કરવો-એ સ્વપદાર વધી પરિશ્રમ
 વિરહાદુરક કરીવે.

१० मित्रवर्गगीतिमयः । मयः ।
 २० मित्रवर्गगीतिमयः । मयः ।
 ३० मित्रवर्गगीतिमयः । मयः ।
 ४० मित्रवर्गगीतिमयः । मयः ।
 ५० मित्रवर्गगीतिमयः । मयः ।
 ६० मित्रवर्गगीतिमयः । मयः ।
 ७० मित्रवर्गगीतिमयः । मयः ।
 ८० मित्रवर्गगीतिमयः । मयः ।
 ९० मित्रवर्गगीतिमयः । मयः ।
 १०० मित्रवर्गगीतिमयः । मयः ।

હિંસાનાં ફળ ભોગવે છે.

૪ કેટલાએક જીવ, હિંસા કરતા પણ નથી અને હિંસાનું ફળ ભોગવતા પણ નથી.
 અર્થ:—૧ પેહેલે ભાંગે કેટલાએક જીવ, હિંસા કરતા નથી અને હિંસાનું ફળ ભોગવે છે; તે પેહેલે ગુણગણે રહેતા એવા મિથ્યાદ્રષ્ટીજીવ વ્યવહારમાં હિંસા કરતા દેખાતા નથી એટલે ઉપરથી ત્યાગ કરીને ધ્યાન લગાવી ઉભા રહ્યા છે પણ અંતર ગંધી સમકીત સહીત વિરતી પ્રાપ્ત થયા નથી અને અહંકારાદીક કપાય ગયા નથી તેથી હિંસાનો બંધ પડે છે કેમકે તેમને વિષે મિથ્યાત્વ રહેલું છે એ કારણ માટે, જેમ સમુદ્રને વિષે રહેલા દુઝાર જોઈ નના મોહોટા મછ તેની આંખની પાંપણમાં તંદુળીયો મછ મર્મજ મર્મજો દેખે

સર્વથા પ્રકારે પરજીવને દંડનારો કહીયે
એટલે મારનારો કહીયે. એજ કારણ માટે
એકાંત બાળ એટલે સર્વથા પ્રકારે મૂર્ખ
એટલે જૈન આગમનો અર્થ કહીયે.

વળી સર્વ પ્રાણ જીવત સર્વ સત્ત્વનું હું
પચખાણ કરું છું એટલે છકાય જીવનો વ-
ધ કરવા થકી વીરામ પામું છું-એવી રી-
તે બોલનાર પુરૂષને અને તે પુરૂષ આ-
જીવ છે, આ અજીવ છે, આ ત્રસ છે,
આ થાવર છે, એ રીતે નિશ્ચય વ્યવહારે
કરી સમ્યક્ પ્રકારે જાણેછે તેને સુપચ-
ખાણ હોય પણ દુપચખાણ ન હોય એ-
ટલે તેનું કરેલું પચખાણ સાચું છે. એ
પ્રકારે તે સુપચખાણનો કરનાર કહીયે
અને તે સાચું બોલનારો કહીયે પણ જી-
વ બોલનારો ન કહીયે. એ પ્રકારે નિશ્ચે

તે સત્યવાદી હોય અને સર્વ પ્રાણીને વિ-
 ષે જવત સર્વ સત્વને વિષે એટલે છએ.
 કાય જીવને વિષે ત્રિવિધે કડીને વિરામ
 પામ્યો છે એટલે છગેકાય જીવના વા
 કરવાથી વીરામ પામેતો કડીને અને તે
 સંજ્ઞા એટલે વધાદીઃ પરીચાર મળી
 વીરામ પામેતો એવો અને વિરત એ
 લે વધાદીઃ મહી નિવૃત્તી પામેતો અને
 પ્રતીહત એટલે આત્મનિંદા કરવું કરીને
 અતીતકાળ સમયથી પાપ કરું એવું ન
 છયાંછે અને પ્રત્યાખ્યાન એટલે અતીત-
 ત કાળનું પચખાતું કરવું કરીને પાપક-
 મ જેવું હૃદયમાં છે એવો હોય એટલે છ-
 કાય જીવના વધ કરવા મહી નવ કડીનું
 કરી વીરામ પામેતો છે એ કાળ નું માર્ગ
 પાપકર્મ રહીત રહીવે એ નવ નવ નવ

રીયા રહિત કહીયે. એજ કારણ માટે સંવૃત કહીયે. એજ કારણ માટે એકાંત પંડીત કહીયે એટલે નિશ્ચે તે પંડીત કહીયે. એ કારણ માટે હે ગૌતમ અમે એહવું કહીયે છીયે કે પચખાણનો કરનાર કદાચીત સુપચખાણી હોય અને કદાચીત દુપચખાણી હોય. (આ સૂત્રનો અર્થ સંક્ષેપથી લખ્યોછે. વિશેષ જાણવાની ઇચ્છાવાળા પુરૂષોયે ભગવતી સૂત્રના સાતમા શતકના બીજા ઉદ્દેશામાં જોઈ લેવું)

ભાવાર્થ:—જે પ્રાણી પ્રથમથી સદ્ગુરૂ પાસે પરમારથ સહીત સાપેક્ષપણે જીવાજીવાદીકનું જાણપણું કરીને પોતાની શક્તીને અનુસારે પોતાના આત્માની તુલના કરીને ગીતારથ મહારાજની પાસે જે પ-

ચખાણ કરેછે તે સુપચખાણી છે તેથી
 ઉલટો હોય તે દુપચખાણી હોય. આ
 વાત મધ્યસ્થ દ્રષ્ટીએ કરી વિચારવી-
 કાંઈરાગ દેવ કરવાનું કારણ નથી કેમકે
 હામહામ સિદ્ધાંતોને વિશે એવી રીતે બા-
 લેછે કે પ્રથમ સમઝીત અને પછી જુગ
 હોય. તે પોતાના જાણપણ જાણ રીતે
 થવા જાય પુરુષોની નિશ્ચયે દોષકે પણ
 પોતાને છદ્દે કરેલાં જુગ પચખાણુ જુગ
 કરે નહીં એ કારણ માટે. વળી આ
 રથક નિરજુહીને વિશે કહ્યું છે કે પ્રથમ
 સમઝિત સામાયક-નીજી જુગ ન-સાધક
 બીજી-દેશ વિરતી સામાયક-ને જુગ ન-સાધક
 વિરતી સામાયક. એ રીતે જનુદન દોષ
 કે માટે એ જનુદન જનુદન દોષ ન-સાધક
 હોય જે વગેરે તે જેવી જનુદન દોષ ન-સાધક

રીયા રહિત કહીયે. એજ કારણ માટે સંવૃત કહીયે. એજ કારણ માટે એકાંત પંડીત કહીયે એટલે નિશ્ચે તે પંડીત કહીયે. એ કારણ માટે હે ગૌતમ અમે એ હવું કહીયે છીયે કે પચખાણુનો કરનાર કદાચીત સુપચખાણી હોય અને કદાચીત દુપચખાણી હોય. (આ સૂત્રનો અર્થ સંક્ષેપથી લખ્યોછે. વિશેષ જાણવાની ઇચ્છાવાળા પુરૂષોયે ભગવતી સૂત્રના સાતમા શતકના બીજા ઉદ્દેશામાં જોઈ લેવું)

ભાવાર્થ:—જે પ્રાણી પ્રથમથી સદ્ગુરુ પાસે પરમારથ સહીત સાપેક્ષપણે જીવાજીવાદીકત્તું જાણપણું કરીને પોતાની શક્તીને અનુસારે પોતાના આત્માની તુલના કરીને ગીતારથ મહારાજની પાસે જે પ-

ચખાણ કરેછે તે મુપચખાણી છે તેથી
 ઉલટો હોય તે દુપચખાણી હોય. આ
 વાત મધ્યસ્થ દ્રષ્ટીએ કરી વિચારવી-
 કાંઈ રાગ દ્વેષ કરવાનું કારણ નથી કેમકે
 હામહામ સિદ્ધાંતોને વિષે એવી રીતે બો-
 લેછે કે પ્રથમ સમકીત અને પછી વૃત
 હોય. તે પોતાના જાળપાયા મદિત અ
 થવા જાય પુરુષોની નિત્યાંધ દોષકે પાત્ર
 પોતાને છટે કરેલાં વૃત પરખાવું મુન
 કરે નહીં એ કારણ માટે. વળી આ
 રથક નિરજુક્તીને વિષે કહ્યું છે કે પ્રથમ
 સમકીત સામાયક-મીનું શુભ મામલક
 મીનું-દેશ વિરતી સામાયક-વેળા ને
 વિરતી સામાયક, એ રીતે અનુક્રમ કરવા
 માટે એ અનુક્રમ પ્રમાણે મેળવે રજા ન
 હિત લે વરતે ને વેલી અંતે વિરતી

રતાવે તે જાણ-તેથી ઉલટા વરતે અને
વરતાવે તે વીતરાગની આજ્ઞાથી બાહાર
જાણવા.

ઇહાં કોઈક બોલ્યો કે આ ઉપર લખે-
લી વારતા સાંભળીને મને એમ વિચાર
થાય છે કે જેટલા જૈની નામ ધરાવે છે તે
સર્વ સુખચખાણી થયા કેમકે તે નવતત્વ,
જીવ વિચાર, દંડક ઇત્યાદિક પ્રકણ ભ-
ણે છે અને જીવ અજીવ જાણે છે એ કા-
રણ માટે ? તેને ઉત્તર કે અરે ભાઈ હું
તો આટલા દીવશ એમ જાણતો હતો કે
તમે કાંઈ સમજી દેખાઓ છો પણ તમારી
સમજની ખબર તો મને આ બોલવાથી
પડી કે તમે જનઆગમના રહસ્યના અ-
જાણ જણાઓ છો તમને કોઈક વેષવિ-
ડંબક છકાયની હિંસાના કરનારા, નિ-

શૂક, ભોળા લોકને ભોળવનારા, એકવા
 અને જુઠાં જુઠાં પોતાનાં સાધુપણાં સા-
 વકપણાં સ્થાપનારા એકવા અને સૂત્રના
 ઉડાવતા અને ગ્રંથની થાપના કરતા એ-
 ટલે આ કાળમાં સૂત્ર લેવા જઈએ તો પ-
 ગ દેવાની જગો નથી મારે આ ગ્રંથ પ્ર-
 માણે વરતણું અને તે ગ્રંથોનો ધાર્મિક
 મતીયોયે પોત પોતાના મન ચસાવવાને
 અર્થે, પોતાના પુજનીકપણાને અર્થે ગુ-
 ત્રથી વિરૂદ્ધ રચ્યા છે. એકવા ગ્રંથને
 અગ્રેસર કરતા એકવા ડોઢક ધુનાગ મ-
 ળ્યા દીસેછે તેથી તમે આવું બોલો છો
 પણ એમ બોલવળીનો ખરે દર્શનના
 લોક સુપચખાણી યથા કેમકે તે પદ્મ-
 વ, અલ્પ, ત્રણ, ચાવર જાણે છે અને
 તેની દયા પણ પામે છે ખરે એ જાણે...

સકળકર્મ ક્ષય કરી લોકને અંતે બીરા-
જમાન આત્મ સ્વરૂપને વિષે સ્થીરીભૂત
વરતેછે. એ રીતે ચોથા ભાંગો જાણવો.

“એણી રીતે ચોભંગીનું સ્વરૂપ સં-
વિજ્ઞ ગીતારથ માહારાજની પાસે અથ-
વા તેમનો અભાવ સતે શુદ્ધ પ્રરૂપક પુ-
રૂષોની પાસે ધારીને સમ્યક પ્રકારે જા-
ણપણું કરવું.”

આવી રીતે નિશ્ચય વ્યવહારનું સ્વ-
રૂપ સમજીને ઉપર કહ્યા પ્રમાણે માહાવૃત
જે પાળેછે તેને સાધુ મુનીરાજ કહીયે
અને નિશ્ચય થકી માહાવૃતનું સ્વરૂપ સ-
મજ્યા વિના કેવળ ઉપર થકી માહાવૃત
સિદ્ધાંતને અનુસારે દ્રવ્યમાત્ર ગૌતમ
સ્વામી માહારાજજી જેવી ક્રિયા કરેછે
તોપણ તેની કાંઈ ગરજ સરવાની નથી

કેમકે દ્રવ્ય સીંગતો આ છત્રે માથે વ્ય
 નંતીવાર લેઈ લેઈને મૂક્યાંછે; એમાં કં
 ઠ નવાઈ નથી. એ કારણે માટે જે પુ
 રોનો વ્યવહાર પામુ અવગો છે એટલે
 સિદ્ધાંતથી ઉત્તરોછે એટલા જેની, માપુ
 નામ ધરાવનારને તેા દ્રવ્યથી 'મ'વારી પ
 ભુ ન કહેવાય કેમકે વ્યવહારમાં પામુ
 આરંભ પરિમિત કરિત છે એ કારણ
 માટે અને વ્યવહારમાં પરિમિત કરિત
 હોય અને આરંભરિત ન કરેલા હોય
 અને આરંભ ઉપરોને કરીને મૂલ્ય હોય
 તેહું તેા દ્રવ્યથી કહેવાય એટલે આ
 મંથાનરિત કહેવાય આ વિશે સર્વે તેા
 કહી છે તે સિદ્ધાંત અંગતઃ સત્યઃ માત્ર
 રહે. તે હોય એટલે તે સત્ય કહી શકાય
 તે સત્ય નથી.

સંખના ગુરૂ કરી થાપ્યા છે પણ તે કાંઈ હીત અહીતનો ઉપદેશ દેતા નથી એટલે “ આ તમારે હીતકારી છે-આ તમારે અહીતકારી છે. ” એવું કાંઈ બોલતા નથી. એ કારણ માટે ભાવ નિષ્કેપાના ઉપયોગ વિના કેવળ થાપનાથી કાંઈ પણ ગરજ સરે નહીં.

એ રીતે દ્રવ્ય પણ વીચારી જોવાઃજેમ કોઈક બાળકની માતા, મરણ ગઈ છે, તેનું કલેવર (મહદુ) પડ્યું છે; તેને સ્તને બાળક ધાવેતો દુધની પ્રાપ્તી કાંઈપણ થાય નહીં; તથા વળી કોઈક પુરૂષે, રૂપનું પાત્ર એહવી રાજની રાણી દીઠી, તેવામાં કોઈક જ્ઞાની પુરૂષે તેહને કહ્યુંકે એ બાધ આવતા ભરને વિષે તારી સ્ત્રી થશે, એમ સાંભળી ઘણો ખુશી થયો;

પણ તેને વર્તમાન કાળે અડકવું ધારે
 અડકી પણ શકે નહીં. એમ ગયેલા .
 વને વિષે પોતાની સ્ત્રી હતી તે મરી
 રાજ કન્યા થઈ છે-પોતે કોઈક જ્ઞાન બ્ર
 ણે કરીને અથવા જ્ઞાનીના કહેવા થ'.
 એ કન્યા, પહેલાં મહારી સ્ત્રી હતી એમ
 જાણ્યું પણ રાજ લોકમાં જઈ તેનો કાંઈ
 હાથ પકડાય નહીં. તે માટે દ્રવ્યતો છે
 પણ તે તે પ્રત્યય નથી વર્તતા એટલે તે
 તે ભાવ નથી, તો તેથી કોઈ વાતની
 ગરજ સરે નહીં. ગરજતો કેવળ એકલા-
 વથીજ સંરકે એટલે જે જે પદમાં જે જે
 પુરૂષો વર્તતા હોય તે તે પદના ગુણિયે
 કરીને વર્તમાનકાળમાં સડીત દોાય તે
 ભાવ કહીયે અને તેનુંજ સેવન કરવા
 યકી ગરજ સરે, કેટલાએક લોકો ભાવ-

२८८	२	उपासरा	उपाश्रय.
२८९	१६	दहेरासर	दहेरासर.
३०७	८	अवलोक	अवलोकन.
३०८	१	स्वप्न	स्वप्न.
३०८	२	प्राणातीपात	प्राणातिपात.
३१०	२	साधुने	साधुने.
३१५	२	खोणरागेहि	खोणरागेहि.
३१६	५	विरभवृत	विरभवृत.
३२१	१६	तृण	तृण.
३२२	१४	धान्य	धान्य.
३२८	१	आठिपो	आठिपु.
३२८	१५	से	से.
३२९	२	प्राणामे	प्राणामे.
३३०	९	भागा	भांगा
३३४	७	निश्चे	निश्चे.
३३८	१२	सद्गुरु	सद्गुरुनी.
३४१	३	सूत्रना	सूत्रने.
३४२	२	घो	घो.
३४२	२	नेने	नेने.
३४३	१३	यादमां	यादमा
३४५	१५	हडा	हडा.

